

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΜΜΕ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΜΕΣΩΝ

**ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ :
ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΪΜΑΣΙΔΗ & ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ**

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΣΩΤΗΡΗΣ

ΤΟΠΟΣ: ΠΑΤΡΑ 2018

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Πιστοποιείται ότι η πτυχιακή εργασία με θέμα :

<<Ο Ρόλος του Ραδιοφώνου στην Εποχή των Νέων Μέσων>>

Των φοιτητριών του Τμήματος ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ & ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΚΑΪΜΑΣΙΔΗ ΑΣΠΑΣΙΑ –Α.Μ : 1385

ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ –Α.Μ : 1408

Παρουσιάστηκε δημόσια και εξετάστηκε στο τμήμα ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ &
ΜΜΕ στις

18/9/2018

Ο ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Δρ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΓΙΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω/ουμε ότι είμαι/είμαστε ο/οι συγγραφέας/εις αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα/είχαμε για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία.

Επίσης, έχω/έχουμε αναφέρει τις οποίες πηγές από τις οποίες έκανα / κάναμε χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ακόμη δηλώνω/ουμε ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα/εμάς προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία ότι θα αναλάβω/ουμε πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχτεί ότι δεν μου/μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 1

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Καίριασίδη Λαράσια

1385

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 2

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Ριζοπούλου Βικτώρια

1408

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Ο ρόλος του Ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή» επιλέχθηκε από πλευράς μας στο πλαίσιο εκπόνησης της Πτυχιακής μας εργασίας. Ως φοιτήτριες του Τμήματος Πληροφορικής και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδος ήρθαμε σε επαφή κατά τη διάρκεια των σπουδών μας με πολύ ενδιαφέροντα και προκλητικά θέματα που προκύπτουν μέσα από τη μελέτη του πολύμορφου και ποικίλου χώρου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης καθώς και της σχέσης τους με την επιστήμη της Πληροφορικής αλλά και της άμεσης επίδρασής τους από τις εξελίξεις στο χώρο της επιστήμης της Πληροφορικής.

Η επιλογή του θέματος της Πτυχιακής Εργασίας μας δεν ήταν λοιπόν απλή, ακριβώς λόγω της πληθώρας θεμάτων που υφίστανται προς διερεύνηση από πλευράς των φοιτητών και μελλοντικών επαγγελματιών στο χώρο της ενημέρωσης. Καταλήξαμε όμως στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος και στη διερεύνηση του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή, μια και πιστεύουμε ότι η συγκεκριμένη θεματική αποτελεί ένα παρθένο ακόμα χώρο διερεύνησης με πολλές δυνατότητες εύρεσης και επινώσης τρόπων με στόχο την ενεργή και ωφέλιμη εισαγωγή του ραδιοφώνου στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία πραγματοποιήθηκε βάσει της μελέτης της υπάρχουσας ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας σχετικά το ρόλο που έχει διαδραματίσει το ραδιόφωνο στην πορεία της εξέλιξής του στην ανθρώπινη ζωή.

Διαπιστώθηκε λοιπόν ότι το ραδιόφωνο αποτελούσε από τη στιγμή της δημιουργίας του αναπόσπαστο κομμάτι του ανθρώπινου βίου ασκώντας πολλαπλές επιδράσεις βάσει του τρόπου διαχείρισής του από πλευράς των ανθρώπων που αναμειγνύονταν στη διαχείρισή του είτε ως ιδρυτές-διαχειριστές, είτε ως όργανα εξουσίας είτε ως απλοί ακροατές.

Το σημαντικό εύρημα της μέχρι σήμερα βιβλιογραφίας και η κοινώς αποδεκτή αντίληψη είναι ότι το ραδιόφωνο δύναται να διαδραματίσει εκπαιδευτικό ρόλο μεγάλης σπουδαιότητας στην ανθρώπινη ζωή ειδικά στον τομέα της μη τυπικής ή /και άτυπης εκπαίδευσης στον τομέα της δια βίου μάθησης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ραδιόφωνο, Εκπαιδευτικός Ρόλος του Ραδιοφώνου, Ψηφιακή Εποχή, τυπική ή άτυπη εκπαίδευση, δια βίου μάθηση, δυναμική του ραδιοφώνου, αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στα μέσα, νέο ραδιόφωνο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	IV
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	V
ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ	VI
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	VIII
1. Εισαγωγή	9
2. Ο Ρολος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή	12
2.1. Σύντομη παρουσίαση της ιστορίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας.....	12
2.2. Σύντομη Παρουσίαση της ιστορίας του Ραδιοφώνου	16
2.2.1. Ιστορική αναδρομή του ραδιοφώνου στον κόσμο.....	16
2.2.2. Ιστορική αναδρομή του ραδιοφώνου στην Ελλάδα	21
2.2.2.1. Τα πρώτα βήματα εμφάνισης του Ραδιοφώνου στην Ελλάδα μέχρι και το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου.....	21
2.2.2.2. Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα την περίοδο του καθεστώτος της Χούντας των Συνταγματαρχών.....	25
2.2.2.3. Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα την περίοδο της Μεταπολίτευσης... ..	26
2.2.2.3.1. Εξάπλωση Πειρατικού Ραδιοφώνου.....	26
2.2.2.3.2. Προσπάθεια αναδιαμόρφωσης του ραδιοφώνου εντός του νέου δημοκρατικού πολιτεύματος που είχε αποκατασταθεί στην Ελλάδα μετά το 1974.....	26
2.2.2.3. Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα από το 1987 ως σήμερα.....	30
2.2.2.4. Ο ρόλος του Ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.....	32
2.2.2.4.1. Πώς μπορεί να εξεταστεί ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.....	32
2.2.2.4.2. Μέθοδοι έρευνας για την διερεύνηση του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.....	32
2.2.2.4.3. Διαφορετικές πτυχές και δυνατότητες του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.....	33
2.2.2.4.4. Το ραδιόφωνο ως ένα νέας μορφής μέσο μαζικής επικοινωνίας.....	33
2.2.2.4.5. Ο νέος ρόλος του ραδιοφωνικού ακροατή σήμερα και η φυσιολογικά επερχόμενη αλλαγή του.....	34

2.2.4.6. Το ραδιόφωνο ως μέσο νέων μορφών επικοινωνίας.....	35
2.2.4.7. Ο σύγχρονος ρόλος του ραδιοφώνου ως μέσο κοινωνικοποίησης του σύγχρονου ανθρώπου.....	35
2.2.4.8. Μελλοντικές προοπτικές στο ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.....	37
2.2.4.9. Ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή στην ανάπτυξη της οικονομίας και στην ενίσχυση της παγκόσμιας οικονομίας.....	44
2.2.4.10 Ο ρόλος του ραδιοφώνου στην σύγχρονη εποχή σχετικά με τη συνδρομή του στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισωτήτων.....	45
2.2.4.11. Ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή αναφορικά με τη συνδρομή του στην ενίσχυση της δια βίου.....	46
2.2.4.12 Ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή όπως διατυπώνεται από πλευρά του Maury Tobin.....	49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	56
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	56
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	60

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα της το ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή. Το ραδιόφωνο ως Μέσο Μαζικής Επικοινωνίας καλείται να αλλάξει και να προσαρμόσει το ρόλο του στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή που μεταμορφώνει όχι μόνο τη μορφή, το είδος και τον τρόπο μετάδοσης των πληροφοριών αλλά και τη φύση τόσο του πομπού της πληροφορίας όσο και του δέκτη του.

Υπάρχει μια πεποίθηση ευρέως γνωστή και κοινώς αποδεκτή από όλους σχετικά με τη δυναμική της επίδρασης κάθε εποχής στον άνθρωπο. Ένας από τους τρόπους που θα μπορούσε να αποτυπωθεί γραπτώς αυτή η πεποίθηση είναι ότι «κάθε εποχή γεννά το δικό της τύπο ανθρώπου».

Όσο περίεργο και αν ακούγεται αυτό εκ πρώτης όψεως, δεδομένης της σταθερότητας βασικών στοιχείων της ανθρώπινης φύσης και των αναγκών της, η αλήθεια αυτής της πεποίθησης παραμένει αδιαμφισβήτητη. Είναι αυτό που η λαϊκή σοφία έχει περιγράψει βασισμένη στο ρητό «τα πάντα ρει» του Ηράκλειτου του Εφέσιου, Έλληνα προσωκρατικού φιλοσόφου (6ος-5ος αι.π.Χ.).

Η λαϊκή σοφία λοιπόν υποστηρίζει ότι το ποτάμι ρέει πάντα προς τα μπρος, ποτέ προς τα πίσω. Λαμβάνοντας υπόψη αυτό το δεδομένο της ροής του ανθρώπινου βίου, γίνεται εύκολα ανιτηπτό ότι κάθε εποχή όντως δημιουργεί τον τύπο του ανθρώπου εκείνου ο οποίος καλείται να ανταποκριθεί στις σύγχρονες και ταυτόχρονες με αυτόν προκλήσεις, δημιουργώντας δυνατότητες περαιτέρω εξέλιξης και βελτίωσης του ρόλου του.

Είναι μέσα σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν της φιλοσοφικής αλήθειας που τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας καλούνται να υπηρετήσουν τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου. Ο σύγχρονος άνθρωπος διατηρεί αναλλοίωτη εκ φύσεως την δική του επικοινωνιακή φύση μα οφείλει να προσαρμόσει και να διαμορφώσει τον τρόπο υπηρετήσης της επικοινωνιακής του φύσης με τέτοιο τρόπο ώστε να συμπορεύεται με τις τεχνολογικές εξελίξεις και το αναμενόμενα συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικοπολιτικό του πλαίσιο.

Το ραδιόφωνο ως ένα Μέσο Μαζικής Επικοινωνίας καλείται με τη σειρά του να συμμετάσχει στην πρόκληση ανταπόκρισης των αναγκών του 21ου αιώνα δημιουργώντας ταυτόχρονα τα θεμέλια εκείνα που θα αποτελέσουν το έρεισμα της μετέπειτα εξέλιξης του στα χρόνια που έρχονται. Η παρούσα εργασία λοιπόν θα εστιάσει στον τρόπο με τον οποίο το ραδιόφωνο δύναται να εκπληρώσει τη διττή φύση της σύγχρονης αυτής πρόκλησης που καλείται να διαχειριστεί επιτυχώς.

Αρχικά η εργασία θα ξεκινήσει με την σύντομη παρουσίαση των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας εν γένει και τους γρήγορους ρυθμούς αλλαγής των μορφών τους βάσει της σύγχρονης εποχής.

Στη συνέχεια θα εστιάσει στο ραδιόφωνο και στη δική του ιστορία ως Μέσο Μαζικής Επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, θα ταξιδέψουμε μέσα από μια σύντομη ιστορική αναδρομή στις μέρες που γεννήθηκε το ραδιόφωνο και πρωτοσυστήθηκε στην παγκόσμια μα και στην ελληνική κοινωνία. Θα παρουσιαστούν οι μεταβατικές φάσεις της εξέλιξης του ραδιοφώνου μέσα από τις διάφορες εποχές βάσει των ευρημάτων και μελετών της πανεπιστημιακής και ερευνητικής κοινότητας.

Η εστίαση της περιγραφής των μεταβατικών αυτών φάσεων θα προσπαθήσει να αγκαλιάσει την παγκόσμια κοινότητα μα θα δοθεί και μια αναλυτική περιγραφή της εξέλιξης των συγκεκριμένων φάσεων στον ελλαδικό χώρο.

Όπως έχει διαπιστωθεί το ραδιόφωνο πέρασε φάσεις ακμής μα και παρακμής, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο εξέλιξης των ήδη υπαρχόντων Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας μα και μπροστά στη γένεση και δημιουργία νέων μορφών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας ως αποτέλεσμα της τεχνολογικής και της σημερινής πια ψηφιακής εποχής. Τέλος, η εργασία θα εστιάσει στην επίλυση της σύγχρονης προβληματικής ερώτησης «Ποιος ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή;».

Ένα ερώτημα ύψιστης σημασίας δεδομένης της επιθυμίας του ραδιοφώνου να παραμείνει όχι παθητικός παρατηρητής των εξελίξεων της εποχής ως προς τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας που υιοθετεί και χρησιμοποιεί, αλλά να αποτελέσει ενεργό μέλος της ομάδας των σύγχρονων Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας με περαιτέρω επιθυμία του τη διασφάλιση του ενεργού του ρόλου και στα χρόνια που έρχονται.

Η απάντηση ενός τέτοιου ερωτήματος αποτελεί πρόκληση διότι, όπως θα διαπιστώσετε, η συγκεκριμένη εργασία δε θα περιοριστεί στις ήδη διατυπωμένες απόψεις και προτάσεις. Ενώ θα παρουσιάσει κριτικά τις απόψεις των μελετητών και τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων που έχουν προταθεί και δοκιμαστεί για τη νέα μορφή του ραδιοφώνου, η εργασία θα προχωρήσει στην καινοτόμα παρουσίαση μιας περαιτέρω πρότασης όσον αφορά στην ‘κατασκευή’ ενός νέου ρόλου του ραδιοφώνου.

Σκοπός της εργασίας είναι να αποδείξει ότι το ραδιόφωνο όχι μόνο δεν δύναται να θεωρηθεί πεπερασμένο Μέσο Μαζικής Επικοινωνίας λόγω της έλλειψης της δυνατότητάς του να συνδυάσει εικόνα και ήχο, μα αντιθέτως είναι αυτό το χαρακτηριστικό της ύπαρξής του, η δύναμη της ‘φωνής’ του που μπορεί να το οδηγήσει να βρει τη νέα του θέση στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή.

Ειδικότερα, η εργασία θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το ραδιόφωνο δύναται να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του σύγχρονου

ανθρώπου και να ενδυναμώσει όχι μόνο τον αμιγώς πληροφοριακό του χαρακτήρα μα και τον εκπαιδευτικό του ρόλο, ο οποίος πολλές φορές δυστυχώς έχει παραμεληθεί λόγω της κατάκτησης των εκπαιδευτικών μέσων και μεθόδων από ψηφιακές μορφές εκπαίδευσης.

Συμπερασματικά, η εργασία θα καταλήξει στη διαμόρφωση μιας πρότασης αξιοποίησης του ραδιοφώνου με τέτοιο τρόπο ώστε να συμβάλλει στη σύγχρονη εκπαιδευτική διαδικασία της δια βίου μάθησης, παράλληλα με τον γενεσιουργό του ρόλο ενημέρωσης.

---

2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

2.1. Σύντομη παρουσίαση της ιστορίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας

Το παρόν μέρος της εργασίας θα επιχειρήσει μια σύντομη περιγραφή της εξελικτικής πορείας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στον κόσμο με μία ειδική μνεία στην εξελικτική ιστορική πορεία των Μέσων στην Ελλάδα. Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η ιστορία των Μέσων Μαζικής ενημέρωσης αποτελεί ένα τεράστιο πεδίο που δε δύναται να παρουσιαστεί σε μια επιστημονική εργασία παρά μόνο εν συντομία.

Όπως αναφέρεται στο σχετικό βιβλίο του Jean Noel Jeanneney με τίτλο στη μετάφρασή του στα Ελληνικά «Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης» (1996), η μελέτη της ιστορίας της εξελικτικής πορείας των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης αποτελεί ουσιαστικά μελέτη όλων των τομέων της έρευνας και όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών.

Είναι αλήθεια ότι η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης αποτελεί ουσιαστικά εικόνα της ιστορικής εξέλιξης της συλλογικής ανθρώπινης νοοτροπίας, της πολύπλοκης διαλεκτικής με βάση την οποία η συλλογική ανθρώπινη νοοτροπία εξελίσσεται και διαμορφώνεται, της πολιτικής ζωής και των πολιτικών παραγόντων μα και της οικονομικής δραστηριότητας αφού οι νόμοι που διέπουν τον τρόπο λειτουργίας των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης επηρεάζονται και είναι άμεσα συνδεδεμένοι με τους νόμους της αγοράς και τις κοινωνικές ισορροπίες που ανιχνεύονται μέσα από τις συμπεριφορές των επαγγελματιών που σχετίζονται με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Μέχρι και το 18ο αιώνα κρίθηκε από πλευράς μας ως συντάκτες αυτής της επιστημονικής εργασίας ότι δε χρήζει να αφιερωθεί χώρος αναφοράς της εξελικτικής πορείας.

Μια και η παρούσα εργασία προσδοκά να δώσει έμφαση στο ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή κρίθηκε από πλευράς μας απαραίτητο να δώσουμε μια γενική εικόνα της ιστορικής πορείας των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από το 18ο αιώνα και μετά, που κατά τη γνώμη μας αποτελεί και σημαντικό ιστορικό σταθμό ορόσημο για την εξέλιξη της ανθρώπινης σκέψης και κοινωνίας.

Τα προηγούμενα από το 18ο αιώνα χρόνια αποτελούν κατά την άποψή μας αντικείμενο ειδικευμένης ιστορικής μελέτης οπότε και μπορεί να διερευνηθεί από πλευράς κάθε ενδιαφερόμενου με ανατροφοδότησή του από την ειδική επιστημονική βιβλιογραφία. Από το 18ο αιώνα και μετά, εποχή του Διαφωτισμού άρα και της ανάπτυξης και διάχυσης του φιλοσοφικού πνεύματος και της αγάπης για την πληροφόρηση, τα Μέσα Μαζικής ενημέρωσης αρχίζουν να διανύουν την εποχή της δόξας τους. Ο Pierre Bayle έγραψε το 1700 «Ο αριθμός των

Ερμών (Ερμής: συνηθισμένος τίτλος εντύπων της εποχής) και των έργων που θα μπορούσαν να έχουν αυτόν τον τίτλο πολλαπλασιάζεται με τόσο γρήγορους ρυθμούς που ήρθε ο καιρός να γράψουμε την ιστορία τους».

Τα δε τέλη του 18ου αιώνα αποτελούν και την χρονική στιγμή στην οποία δημιουργείται και καθιερώνεται ο όρος «Τέταρτη Εξουσία» (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 57). Το δε 1778 μαρτυρείται ένα περιστατικό που δηλώνει απερίφραστα τη σπουδαιότητα που είχαν αρχίσει αδιαμφισβήτητα να αποκτούν τα Μέσα Μαζικής ενημέρωσης.

Το 1778 λοιπόν εισήχθη και έγινε αποδεκτός στη γαλλική Ακαδημία ως μέλος ο δικαστικός και δημοσιογράφος ονόματι Target ο οποίος έτυχε υποδοχής από το Δούκα του Nivernais με τη φράση που έχει έκτοτε μείνει γνωστή «Το επάγγελμα του δημοσιογράφου αξίζει να το εξασκούν στο εξής τα καλύτερα πνεύματα». (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 81).

Σημαντικοί σταθμοί στην ιστορική εξελικτική πορεία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης μπορούν να θεωρηθούν οι στάσεις των πολιτικών παραγόντων και η επίδραση των πολέμων στο ρόλο που επέβαλαν στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Τόσο οι εφημερίδες όσο και οι ραδιοφωνικοί σταθμοί διένυσαν φάσεις εξέλιξης μα και παρακμής ενώ η εφεύρεση της τηλεόρασης και η εισαγωγή της στον ανθρώπινο βίο επεφερε σημαντική αλλαγή.

Μετά το 1945 και το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, παρουσιάζεται έντονη ακμή του περιοδικού τύπου ενώ ακμάζουν στη μεν Γαλλία η εφημερίδα Le Monde ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής η Washington Post. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 282). Στη δε δεκαετία του 1960 με την άνθηση του επαναστατικού φοιτητικού κινήματος στη Γαλλία που οδήγησε στα γεγονότα του Μάη '68 εμφανίζεται μια απρόβλεπτη αλλαγή. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 323).

Στη διάρκεια αυτών των ετών αλλάζουν σιγά σιγά οι συνήθειες ακρόασης του κόσμου, οι οποίες μοιράζονται μεταξύ της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου. Τα βράδια κυριαρχεί η τηλεόραση μια και η τηλεόραση εκείνη την εποχή εξέπεμπε μόνο τις βραδινές ώρες, ενώ το ραδιόφωνο διατηρεί την προτίμηση του κόσμου τις πρωινές ώρες και φυσικά μέσα στα αυτοκίνητα και λοιπά μέσα μεταφοράς. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 325).

Η παράλληλη εξέλιξη της τεχνολογίας επιτρέπει στη νέα ηλικιακή τάξη των εφήβων η οποία δεν έχει μεγάλη αγοραστική δύναμη, να έχει πρόσβαση στο ραδιόφωνο γεγονός που επηρεάζει και το περιεχόμενο των εκπομπών του. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 326).

Ήδη από το 1957 και μετά αλλάζει ο τόνος των ραδιοφωνικών εκπομπών του ραδιοφωνικού σταθμού του BBC ενώ στη Γαλλία είναι αποφασιστική η επίδραση του ραδιοφωνικού σταθμού Europe no 1 που ιδρύθηκε το 1955. Ανανεώνοντας την επιρροή του το ραδιόφωνο αποκτά και πάλι τη θέση που είχε στην πολιτική. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 326).

Από το 1975 και μετά αρχίζει να αυξάνεται το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων για τους ραδιοφωνικούς σταθμούς. Οι δορυφόροι που έχουν κατασκευαστεί και εγκατασταθεί ενισχύουν το σύστημα των συνεργαζόμενων δικτύων επικοινωνίας. Μεταξύ των ετών 1975 και 1986 το ποσοστό των ραδιοφωνικών σταθμών που συνδέονται με με κάποιο δίκτυο αυξάνεται από 36% σε 58%. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 330).

Ειδικότερα αυτή η ανωτέρω αναφερθείσα εποχή χαρακτηρίζεται από τον τίτλο «η εποχή των ελεύθερων ραδιοφωνικών σταθμών». Ο πρόγονος της ελεύθερης ραδιοφωνίας θεωρείται το Radio Veronica ένας σταθμός που εκπέμπει στην ολλανδική γλώσσα στα παράλια της Ολλανδίας το 1960. Στη δε Γαλλία το σύστημα της ραδιοφωνίας ανανεώθηκε από τους περιφερειακούς ραδιοφωνικούς σταθμούς κάτι που δε συνέβη στη Μεγάλη Βρετανία όπου το BBC εξακολουθούσε να ασκεί σιδηρούν έλεγχο στους ραδιοφωνικούς σταθμούς μέχρι και το 1972.

Ήταν το έτος 1972 που το μονοπώλιο του BBC εγκαταλείπεται και αρχίζουν σιγά σιγά να ιδρύονται και εμπορικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί. Για παράδειγμα ο εμπορικός ραδιοφωνικός σταθμός Radio Carolina στη Μεγάλη Βρετανία συμβάλλει στην παγκόσμια διάδοση της μουσικής του αγγλικού μουσικού συγκροτήματος των Μπητλς. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 330).

Μέσα από τη σταδιακή εξάπλωση των ελεύθερων ραδιοφωνικών σταθμών φτάνουμε εν έτει 1980 όπου στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής λειτουργούν 8000 νόμιμοι σταθμοί. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 333). Σήμερα σε μια προσπάθεια αποτίμησης του ρόλου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης διατηρώντας σε μία γενική γραμμή την ιστορική πορεία της εξέλιξής τους, θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε τη φράση ενός υπουργού του Jimmy Carter ο οποίος εύλογα είπε ότι «Μετά την εποχή των πολέμων και την εποχή του εμπορίου και της οικονομίας, οι τεχνικές και τα δίκτυα επικοινωνίας αντιπροσωπεύουν την τρίτη γενιά παγκόσμιας κυριαρχίας.» (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 404).

Η πρόσφατη παγκοσμιοποίηση της πληροφορίας όχι μόνο σε ό,τι αφορά τη διάδοση των ειδήσεων η οποία είχε επιτευχθεί από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα αλλά πρώτιστα σε ό,τι αφορά στην ταχύτητα της εξάπλωσής της σε ολόκληρο τον πλανήτη, γεννάει νέα ερωτήματα σχετικά με το ρόλο και τους κινδύνους που αφορούν στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 404).

Το σίγουρο πάντως είναι ότι η επικοινωνιακή πολιτική οφείλει να σέβεται και να ανοίξει ένα υγιή διάλογο με τις νεότερες μορφές Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Διότι σε καμία εποχή και σε καμία ελεύθερη κοινωνία τα ΜΜΕ δεν απετέλεσαν και δε θα αποτελέσουν ποτέ μια δεσποτική δύναμη που δύναται να επιβάλλει τις αξίες της, τις αυθαιρεσίες της ή τις οιοσδήποτε κακές της συνήθειες σε ένα παθητικό έθνος.

Οι πολίτες της νέας, σύγχρονης παγκόσμιας κοινωνίας δύνανται να ενημερώνονται, να αναλύουν, να φιλτράρουν, να κρίνουν, να αξιολογούν, να δυσανασχετούν, να διαμαρτύρονται, να συμμετέχουν ενεργά στις εξελίξεις. Άλλωστε αυτοί οι πολίτες του σήμερα και οι πολίτες του

αύριο είναι οι δημιουργοί και διαμορφωτές των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 443).

2.2. Σύντομη Παρουσίαση της ιστορίας του Ραδιοφώνου

Το παρόν μέρος της εργασίας θα επιχειρήσει μία σύντομη ιστορική αναδρομή της πορείας και εξέλιξης του ραδιοφώνου στην παγκόσμια κοινότητα με έμφαση στον τρόπο λειτουργίας και στη φύση του ρόλου του ραδιοφώνου μέσα στα χρόνια της εξέλιξής του στη ζωή των ανθρώπων.

2.2.1. Ιστορική αναδρομή του ραδιοφώνου στον κόσμο

Η δημιουργία του ραδιοφώνου υπό τη σκέπη της τεχνολογικής επίτευξης ξεκίνησε το 1864 όταν ο James Clerk Maxwell, ένας Σκωτσέζος μαθηματικός και φυσικός διατύπωσε τη θεωρία ότι όταν ο ηλεκτρισμός περνά μέσα από ένα σύρμα μπορεί να μεταδώσει αόρατα από το ανθρώπινο μάτι κύματα ενέργειας υπό συγκεκριμένες συνθήκες.

Ο γερμανός Heinrich Hertz απέδειξε την αλήθεια αυτής της θεωρίας το 1887 και το 1888, ενώ παράλληλα ο Ρώσος επιστήμονας καθηγητής Ρορον, προχώρησε στα πειράματα ασύρματης μετάδοσης γύρω στο 1895. (Wood, J. 2000). Ήταν το ίδιο έτος 1895 που πραγματοποιήθηκε η πρώτη εκπομπή ραδιοφωνικού μηνύματος. Η πρώτη εκπομπή ραδιοφωνικού μηνύματος πραγματοποιήθηκε από ένα πρόχειρο σταθμό που δημιουργήθηκε από τον Γουλιέλμο Μαρκόνι (Bernard Harte, 2012).

Οι ασύρματες μεταδόσεις του Μαρκόνι αρχικά εστάλησαν εντ'σο της απόστασης των δύο μιλίων, απόσταση που χώριζε τον πειραματικό του σταθμό από την οικία του πατέρα του. Στη συνέχεια προχώρησε σταδιακά σε πειράματα ασύρματων μεταδόσεων εντός αποστάσεων 8 μιλίων ή και περισσότερων, καταλήγοντας στην επιτυχή ασύρματη μετάδοση μηνυμάτων στον Ειρηνικό και Ατλαντικό ωκεανό. Στο τελευταίο του δε πείραμα είχε κατορθώσει την επιτυχή μετάδοση του γράμματος S από την περιοχή Newfoundland στην Αγγλία.

Κάποια χρόνια αργότερα, γύρω στο 1905-1906 ξεκίνησε πειραματικά η εκπομπή ραδιοφωνικών εκπομπών και ραδιοφωνικής μουσικής. Μάλιστα στη διάρκεια της χρονικής περιόδου μεταξύ 1920-1923 ξεκίνησε η εμπορικής φύσεως ραδιοφωνική εκπομπή. Οι υψηλής συχνότητας ραδιοφωνικές εκπομπές ξεκίνησαν περίπου 30 με 35 χρόνια αργότερα. (Bernard Harte, 2012).

Σημειωτέον ότι σε χώρες όπως η Βρετανία, η Γαλλία και η Ουγγαρία υπήρχε δυνατότητα μέσω των συμβατικών τηλεφωνικών γραμμών πρόσβασης σε ακούσματα μεταδόσεων μουσικής, θεατρικών παραστάσεων και ειδήσεων καθώς και αναγνώσεων βιβλίων (Bernard Harte, 2012). Εν έτει 1950 σχεδόν κάθε χώρα είχε ένα ραδιοφωνικό σύστημα μετάδοσης, συνήθως ελεγχόμενο από την κυβέρνηση της εκάστοτε χώρας. Αυτό το πρωτοεμφανιζόμενο σύστημα ραδιοφωνικής μετάδοσης περιελάμβανε σταδιακά και εξελισσόμενα ραδιοφωνικές εκπομπές κάθε τύπου καθώς και εκπομπές εμπορικής φύσεως όπως διαφημίσεις.

Η σημαντική αλλαγή καινοτομίας έγινε τη δεκαετία του 1960, όταν κατασκευάστηκε και εισήχθη σε χρήση το φορητό ραδιόφωνο γνωστό ως τρανζίστορ, με αποτέλεσμα την ευρεία και άνευ προβλήματος διάδοση της άμεσης πρόσβασης του κόσμου σε ραδιοφωνικές εκπομπές.

(Wood, J. 2000). Σύμφωνα με τους ιστορικούς μελετητές σταθμός στην ιστορία του ραδιοφώνου μπορεί να θεωρηθεί η συμβολή του Conrad.

Ποια ήταν αυτή η στιγμή; Ήταν η ιστορική στιγμή που ο Frank Conrad, Αμερικάνος στην καταγωγή και μηχανικός στο επάγγελμα, αποφάσισε να μεταδώσει μέσω του «αέρα» τα αποτελέσματα ενός αθλητικού αγώνα στη διάρκεια της δεκαετίας του 1920. Ήταν η αγάπη του και το πάθος του για τον αθλητισμό σε συνδυασμό με την ερασιτεχνική του ασχολία με το ραδιόφωνο, που έσπρωξαν τον Conrad να κάνει αυτό το πείραμα. Το πείραμα όμως το συγκεκριμένο είχε μεγάλη απήχηση.

Την ίδια εποχή μεταδόθηκε και η πρώτη ραδιοφωνική διαφήμιση που αφορούσε σε διαφήμιση προϊόντων και υπηρεσιών ενός καταστήματος λιανικής πώλησης. (Jeanneney, Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σελ. 321). Μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου γεννάται και πυροδοτείται μια μορφή ανταγωνισμού μεταξύ του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης.

Στις αρχές της δεκαετίας του '50 η εικόνα που εισβάλλει στη ζωή των ανθρώπων μέσω της τηλεόρασης διεκδικεί μεγάλο χώρο στην καθημερινή ζωή και στις καθημερινές συνήθειες των ανθρώπων. Είναι ουσιαστικά η κυριαρχία της μουσικής στις ραδιοφωνικές εκπομπές και τα νέα είδη μουσικής που δίνουν στο ραδιόφωνο δυναμική και σιοδύναμη με την τηλεόραση θέση στη ζωή των ανθρώπων.

Παρενθετικά σε αυτό το σημείο θα γίνει και μια μικρής έκτασης μνεία στην εξέλιξη των τεχνολογικών χαρακτηριστικών του ραδιοφώνου. Το ραδιόφωνο έτσι όπως πρωτοεφευρέθηκε και χρησιμοποιήθηκε είναι γνωστό με τον όρο «Συμβατικό ραδιόφωνο». Το συμβατικό ραδιόφωνο ως γνωστόν έχει δύο διαφορετικές κατηγορίες τρόπου μετάδοσης (John G. Proakis & Masoud Salehi, 2002).

Η πρώτη κατηγορία τρόπου μετάδοσης είναι η διαμόρφωση μετάδοσης του ραδιοφωνικού σήματος κατά πλάτος ή Amplitude modulation (AM) και η δεύτερη κατηγορία τρόπου μετάδοσης του ραδιοφωνικού σήματος είναι η διαμόρφωση κατά συχνότητα γνωστή με τον αγγλικό όρο Frequency modulation (FM). (John G. Proakis & Masoud Salehi, 2002). Η βασική διαφορά των δύο διαφορετικών τρόπων διαμόρφωσης μετάδοσης του ραδιοφωνικού σήματος είναι ότι στην κατά πλάτος διαμόρφωση μετάδοσης η τιμή της ραδιοφωνικής συχνότητας παραμένει σταθερή ενώ το πλάτος της ραδιοφωνικής συχνότητας είναι αυτό που υπόκειται σε μεταβολές.

Το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει στη δεύτερη περίπτωση διαμόρφωσης της μετάδοσης του ραδιοφωνικού σήματος. Στη μετάδοση του ραδιοφωνικού σήματος κατά συχνότητα, δηλαδή στη μετάδοση Frequency modulation, το πλάτος του ραδιοφωνικού σήματος ως παράμετρος παραμένει σταθερή ενώ μεταβάλλεται η συχνότητά του. (John G. Proakis & Masoud Salehi, 2002).

Σημειωτέον ότι υφίστανται συχνότητες ραδιοφωνικές που έχουν καθιερωθεί ως μέσο μετάδοσης από συγκεκριμένα κρατικά όργανα ή/και υπηρεσίες. Για παράδειγμα οι

Αστυνομικές Αρχές ή η Πυροσβεστική έχουν η κάθε μία τη δική της συχνότητα μετάδοσης των σημάτων τους.

Στη σημερινή εποχή υπάρχει πια το Ραδιόφωνο του Διαδικτύου το οποίο μεταδίδεται μέσω του Διαδικτύου υπό τη συνθήκη λειτουργίας που είναι γνωστή ως stream audio σύμφωνα με την οποία το αρχείο που πρόκειται να μεταδοθεί φορτώνεται στο διαδίκτυο σε πραγματικό χρόνο και μεταδίδεται ζωντανά. Υφίσταται φυσικά και η δυνατότητα μετάδοσης μαγνητοσκοπημένων ραδιοφωνικών εκπομπών οι οποίες μεταδίδονται υπό το καθεστώς λειτουργίας γνωστό με το διεθνή αγγλικό όρο Podcasting. (John G. Proakis&Masoud Salehi, 2002).

Αυτό το οποίο αξίζει να σημειωθεί στην ιστορική αναδρομή του ραδιοφώνου δεν είναι μόνο το πώς ξεκίνησε από τεχνολογικής άποψης και πώς έχει φτάσει να εξελιχθεί σήμερα όσον αφορά στις μορφές του και στον τρόπο λειτουργίας της κάθε μορφής του. Εξίσου σημαντικό ή ίσως και σημαντικότερο από πλευράς διερεύνησης της εξελισσόμενης σχέσης του ραδιοφώνου μεταξύ αυτού και του κοινού του, αποτελεί το κομμάτι της έρευνας και μελέτης που διερευνά πώς άρχισε να χρησιμοποιείται το ραδιόφωνο, δηλαδή με ποιο ρόλο εισήχθη στην καθημερινότητα της παγκόσμιας κοινότητας.

Ενώ δηλαδή αρχικά οι ραδιοφωνικές εκπομπές ξεκίνησαν με μετάδοση μουσικών και ειδησεογραφικών εκπομπών, σταδιακά το ραδιόφωνο διεύρυνε το ρόλο του στις ζωές των ανθρώπων. Το ραδιόφωνο λοιπόν από τη στιγμή δημιουργίας του και χρήσης του αποτέλεσε στην Ευρώπη αλλά και στην Αμερική μία αφορμή για να σκεφτεί η παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα τη δυνατότητα εφαρμογής του στην υπηρεσία της εκπαίδευσης.

Έτσι, όπως πληροφορούμαστε από σχετικές μελέτες, ήδη από τη δεκαετία του 1920 ραδιοφωνικοί σταθμοί έλαβαν την άδεια να παράγουν εκπομπές μέσα από τη σχολική τάξη. Η κάθε ραδιοφωνική εκπομπή επέτρεπε στα παιδιά-μαθητές μα και στους καθηγητές να συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία της ραδιοφωνικής εκπομπής με ενεργή συμμετοχή και μοίρασμα των δικών τους απόψεων και των αποτελεσμάτων της δικής τους μελέτης.

Υπήρχαν εκπομπές για θέματα φυσικής, ιστορίας των λέξεων, λογοτεχνικών βιβλίων, ιστορίας πολιτισμών που δημιουργούνταν μέσα από την τάξη. (Lindgren, 2016) Η απήχηση αυτών των ραδιοφωνικών εκπομπών ήταν μεγάλη με αποτέλεσμα να υπάρχει όλο και μεγαλύτερη ζήτηση από πλευράς των γονέων για ένταξη των παιδιών τους στο μαθητικό κοινό των σχολείων που συμμετείχαν σε αυτό το αρχικό και πειραματικό ακόμα στάδιο δημιουργίας αυτών των μορφών ραδιοφωνικών εκπομπών.

Στις δεκαετίες του 1930 και 1940 άρχισε στην Αμερική η μαζική παραγωγή ραδιοφωνικών εκπομπών ειδικά σχεδιασμένων για παιδιά. Εκπομπές εστιασμένες σε θέματα που αφορούσαν την παιδική καθημερινότητα και σκέψη. Το αποτέλεσμα ήταν θεαματικό. Στο τέλος της δεκαετίας του 1940 τα ποσοστά δείχνουν ότι τα παιδιά ηλικίας 9 έως 12 ετών άκουγαν καθημερινά ραδιόφωνο στην Αμερική περίπου 2 με 3 ώρες κατά μέσο όρο, ειδικά τις ώρες μετά το δείπνο πριν κοιμηθούν.

Φυσικά το φύλο των παιδιών καθόριζε τις προτιμήσεις τους σχετικά με τις ραδιοφωνικές εκπομπές που επέλεγαν να ακούσουν. Τα κορίτσια προτιμούσαν εκπομπές με ρομαντικό ή δραματικό περιεχόμενο ενώ τα αγόρια προτιμούσαν εκπομπές εστιασμένες σε θέματα όπως τα αυτοκίνητα, τα σπορ και οι φυσικές επιστήμες καθώς και εκπομπές με γρίφους μαθηματικούς ή γρίφους των νόμων της φυσικής.

Παράλληλα δημιουργήθηκαν εκπομπές με αποδέκτες όχι μόνο τα παιδιά αλλά και τους ενήλικες αφού βασίζονταν σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος με τις κωμωδίες και τις ιστορίες μυστηρίου να έχουν τον πρώτο ρόλο. (Lindgren, 2016) Ταυτόχρονα την ίδια πάλι περίπου περίοδο στην Ευρώπη, δημιουργήθηκαν εκπομπές με ίδια θεματική και με παρόμοια απήχηση στο νεανικό μα και ενήλικο κοινό (Gunter, B. 2003).

Τόσο στις σκανδιναβικές χώρες όσο και στη Βρετανία έγιναν πολύ δημοφιλή τα προγράμματα ραδιοφωνικών εκπομπών μέσα από τις σχολικές τάξεις. Ειδική μνεία αξίζει να γίνει εδώ στο γεγονός ότι στη Σουηδία ήταν αρκετά πιο έντονης μορφής η ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευτικών. (Crook D., 2007) Η εκπαιδευτική κοινότητα της Σουηδίας θεωρείται κοινώς αποδεκτό ότι χαιρέτησε με πολύ πιο έντονο ενθουσιασμό τη δημιουργία ραδιοφωνικών εκπομπών μέσα από τις τάξεις σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αφού προχώρησαν στο συντονισμό, στη διοργάνωση και επίβλεψη επιστημονικών συνεδρίων με θέμα τη φύση και το ρόλο των ραδιοφωνικών εκπομπών μέσα από τις τάξεις αλλά και το μέλλον και την εξέλιξη τέτοιων εκπομπών.

Μάλιστα οι εκπομπές αυτές κατέληξαν να γίνουν πολύτιμο όργανο στα χέρια των εκπαιδευτικών για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την αλλαγή ή τη βελτίωση των ήδη υπαρχόντων και εφαρμοσμένων εκπαιδευτικών βιβλίων και προγραμμάτων. Αυτό το φαινόμενο προέκυψε ως φυσικό αποτέλεσμα μέσα από την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στις συγκεκριμένες εκπομπές και την αναταλλαγή των απόψεών τους σχετικά με το τι τους άρεσε, τι θα ήθελαν διαφορετικό και πώς θα ήθελαν το ραδιόφωνο με τις εκπομπές του να τους βοηθήσει στην μαθησιακή τους διαδικασία. (Nwaerendu ,N.G. & Thompson, G. 1999).

Είναι λοιπόν φανερό ότι το ραδιόφωνο άρχισε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο από τη στιγμή της εισαγωγής του στην ανθρώπινη ζωή. Διαπιστώνεται ότι ειδικά ο εκπαιδευτικός ρόλος που δύναται να διαδραματίσει το ραδιόφωνο είχε αρχίσει να γίνεται αντιληπτός από τα πρώτα χρόνια εμφάνισής του με εξελισσόμενη φυσικά πορεία.

Θα πρέπει επίσης στο σημείο αυτό να αναφερθούμε στη σπουδαιότητα του πληροφοριακού ρόλου του ραδιοφώνου αλλά και της ψυχολογικής υποστήριξης που προσέφερε σε λαούς ολόκληρους κατά τη διάρκεια ζοφερών και δύσκολων για την αθρωπότητα ιστορικών στιγμών.

Σε περιόδους πολέμων όπως ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, το ραδιόφωνο συνετέλεσε στην μετάδοση των ειδήσεων αλλά και στην ανύψωση του ηθικού των ανθρώπων. Η πιο σημαντική όμως συμβολή του ήταν η συνεισφορά του στη δημιουργία ενός συλλογικού ασυνειδήτου το οποίο αποτέλεσε έρεισμα της πληγείσας από τις φρικαλεότητες του πολέμου ανθρωπότητας η οποία καλείτο να νιώθει ενωμένη και δυνατή να αντιμετωπίσει την παγκόσμια

απειλή του ναζισμού η οποία απειλούσε όχι μόνο τη σωματική μα και την κοινωνικοπολιτική οντότητα του ανθρώπου. (Denny, Jr., G. V. 1941).

Το ραδιόφωνο θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι λειτούργησε ως θεματοφύλακας της δημοκρατίας ως πολιτικού συστήματος σε παγκόσμιο επίπεδο κατά την επρίοδο του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου αφού αποτελούσε τον τρόπο μοιράσματος μεταξύ των λαών της ανάγκης ενίσχυσης του εθνικού φρονήματος και αμιγούς συνεργασίας για καταπολέμηση της κοινής τους απειλής. (Urban, G. R. 1997).

Από την άλλη πλευρά βέβαια δε θα έπρεπε να παραμεληθεί ο κίνδυνος που ελλόχευε ως προς το ραδιόφωνο στη διάρκεια της εξέλιξής του ως Μέσο Μαζικής Επικοινωνίας. Ας φανταστούμε για μια στιγμή πόσο εύκολο είναι το οποιοδήποτε μέσο μαζικής επικοινωνίας να μετατραπεί σε μέσο χειραγώγησης πολιτών, κοινωνιών, κοινωνικών ομάδων και σε μέσο επιβολής απολυταρχικών καθεστώτων, καθεστώτων παραπληροφόρησης ή απλούστατα ως μέσο επιβολής οιασδήποτε μορφής εξουσίας.

Από τη στιγμή που το ραδιόφωνο δύναται να είναι προσβάσιμο από όλο τον κόσμο άνευ κόστους, μπορεί κάλλιστα να μετατραπεί στα χέρια ισχυρών ή στα χέρια ομάδων με συγκεκριμένες πολιτικές βλέψεις, ένα μέσο χειραγώγησης του κόσμου. Υπήρχαν περιπτώσεις που το ραδιόφωνο τάχθηκε από πλευράς δικτατορικών καθεστώτων στην υπηρεσία χειραγώγησης του πλήθους και άσκησης εξουσίας αφού κατ'εξοχήν ελεγχόταν από τις κυβερνήσεις. (Urban, G. R. 1997).

Τέλος, οφείλουμε να αναφερθούμε και στη λογοκρισία που υπέστη κατά καιρούς το ραδιόφωνο σε παγκόσμιο επίπεδο. Λογοκρισία η οποία προέκυψε στο πλαίσιο ενασχόλης του ραδιοφώνου με την εκπαιδευτική διαδικασία. Στο πλαίσιο της εφαρμογής και χρήσης του ραδιοφώνου στην εκπαιδευτική διαδικασία όπως περιγράφηκε ανωτέρω, παρουσιάστηκαν ανησυχίες για το τίμημα που πιθανώς να περιείχε η χρήση του ραδιοφώνου ως αρωγού της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για παράδειγμα στη Σουηδία δημιουργήθηκε ένα κίνημα ανησυχίας για το χρόνο που θα αφιέρωναν οι μαθητές να ακούν ραδιόφωνο. Συγκεκριμένα, θεωρήθηκε ότι από τη στιγμή που οι μαθητές θα αφιέρωναν τόσο χρόνο να ακούν ραδιόφωνο, θα έχαναν χρόνο πολύτιμο από το παιχνίδι τους.

Εκτός όμως από το θέμα του πολύτιμου χρόνου, προέκυψε και άλλος ένας προβληματισμός. Προέκυψε έντονη ανησυχία για το αν υπήρχε κίνδυνος για τους μαθητές να μετατρέπονταν σταδιακά σε παθητικούς δέκτες μαθησιακών ερεθισμάτων, εν αντιθέσει με το πρότυπο της εκπαιδευτικής διαδικασίας που ήθελε τα παιδιά-μαθητές να είναι ενεργοί πρωταγωνιστές της μαθησιακής τους διαδικασίας. (Nwaerongdu ,N.G. & Thompson, G. 1999)

2.2.2. Ιστορική αναδρομή του ραδιοφώνου στην Ελλάδα

2.2.2.1. Τα πρώτα βήματα εμφάνισης του Ραδιοφώνου στην Ελλάδα μέχρι και το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου

Η μελέτη της ιστορικής αναδρομής του ραδιοφώνου στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται κατ'αρχήν από ανεπίσημες προσπάθειες και τους πειραματισμούς εισαγωγής του ραδιοφώνου στη ζωή των Ελλήνων τη δεκαετία του 1920. (Πλειός Γ., 2005)

Το 1922 έγιναν τα πρώτα πειράματα εισαγωγής του νέου μέσου από πλευράς του καθηγητή φυσικής Κώστα Πετρόπουλου. Εν συνεχεία το 1923 το Πολεμικό Ναυτικό προσπάθησε να εισάγει το νέο μέσο στον ελλαδικό χώρο. (Πλέχοβα, Ο. 2002). Η πρώτη εκπομπή μέσω ραδιοφώνου πραγματοποιήθηκε από τον Χρήστο Τσιγγιρίδη, γνωστού επιχειρηματία και εισαγωγέα ραδιοφωνικών συσκευών, στη Θεσσαλονίκη το 1926. Ήταν ο ίδιος ο οποίος προχώρησε στη δημιουργία δικού του σταθμού το 1929.

Ο πρώτος αυτός ραδιοφωνικός σταθμός του Χρήστου Τσιγγιρίδη λειτουργούσε μόνο στο πλαίσιο της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης και αποκλειστικά ως μέσο μετάδοσης σοβαρής ελληνικής και ξένης μουσικής. (Πλειός Γ., 2005) Λόγω της επιθυμίας του Χρήστου Τσιγγιρίδη να αυξηθούν οι πωλήσεις ραδιοφώνων, ο ραδιοφωνικός του παρθενικός σταθμός προχώρησε στη μετάδοση διαφημίσεων, αναγγελιών και ειδήσεων σε συνεργασία με την εφημερίδα «Μακεδονία».

Σημειώτέον ότι ο ραδιοφωνικός σταθμός του Χρήστου Τσιγγιρίδη ήταν ο πρώτος ραδιοφωνικός σταθμός που δημιουργήθηκε και λειτούργησε στο χώρο των Βαλκανίων. (Πλέχοβα, Όλγα, 2002). Στα χρόνια που επακολούθησαν η λειτουργία του σταθμού εξελισσόταν ομαλά με κάποιες δυσκολίες που προέκυψαν στο πλαίσιο των ιστορικοπολιτικών εξελίξεων. Συγκεκριμένα στην περίοδο της δικτατορίας του Μεταξά οι εκπομπές του ραδιοφώνου δεν κρίνονταν ως προς το σύνολό τους αρεστές από πλευράς της κυβέρνησης του Μεταξά οπότε και ο σταθμός αντιμετωπίστηκε με εχθρότητα από πλευράς του κράτους.

Στη διάρκεια των χρόνων του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, ο ραδιοφωνικός σταθμός του Τσιγγιρίδη χρησιμοποιήθηκε από μέλη του Ελληνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) για μετάδοση μηνυμάτων πολιτικής φύσεως ενώ στα χρόνια συγκεκριμένα της γερμανικής κατοχής, ο ραδιοφωνικός σταθμός χρησιμοποιήθηκε από πλευράς των κατακτητών για καθαρά προπαγανδιστικούς λόγους.

Αξιοσημείωτη δε η προσπάθεια του Τσιγγιρίδη να μην υπηρετήσει το νέο μέσο που είχε δημιουργήσει τον εχθρό, οπότε και επινοούσε διάφορων ειδών βλάβες ώστε να μειωθεί αναγκαστικά ο χρόνος μετάδοσης των προγραμμάτων της γερμανικής προπαγάνδας. (Πλέχοβα, Ο. 2002). Παράλληλα με την ιδιωτική πρωτοβουλία του Χρήστου Τσιγγιρίδη, η κρατική πρωτοβουλία προχώρησε από την πλευρά της στα δικά της βήματα δημιουργίας ραδιοφωνικού σταθμού.

Οι πρώτες κρατικές προσπάθειες έγιναν το 1929. Αυτές όμως οι πρώτες κρατικές προσπάθειες σταμάτησαν την ίδια χρονιά λόγω ζητημάτων νομικής φύσεως (Πλειός, Γ. 2005). Το 1936 όμως ιδρύθηκε η Κρατική Υπηρεσία Ραδιοφωνικών εκπομπών από πλευράς του κινήματος της 4ης Αυγούστου (κυβέρνηση Μεταξά). Το φυσικό αποτέλεσμα ήταν ότι ο ραδιοφωνικός σταθμός του Χρήστου Τσιγγιρίδη απαλλοτριώθηκε υπέρ της Κρατικής Υπηρεσίας Ραδιοφωνικών Εκπομπών. (Πλειός, Γ. 2005).

Έτσι στις 25 Μαρτίου 1938 από τα υπόγεια του Ζαπείου Μεγάρου μετέδωσε εκπομπή ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών γνωστός ως ΡΣΑ. Το σήμα του κρατικού αυτού σταθμού ήταν η βουκολική μελωδία «Ο Τσοπανάκος», μελωδία που παραμένει δημοφιλής ως σήμερα. Πρώτη εκφωνήτρια του σταθμού ήταν η Αφροδίτη Λαουτάρη. (Πλειός, Γ. 2005) Είναι σημαντικό να σταθεί κανείς κατά τη διάρκεια μελέτης της ιστορικής πορείας του ραδιοφώνου στην Ελλάδα, στον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιήθηκε το ραδιόφωνο από πλευράς της κυβέρνησης του Μεταξά.

Ο τρόπος αυτός αποτελεί απόδειξη της αναφοράς που έγινε νωρίτερα στο τμήμα της ιστορικής αναδρομής του ραδιοφώνου στον κόσμο, σχετικά με την επικινδυνότητα χρήσης του από πλευράς της εξουσίας οιασδήποτε μορφής για την άσκηση εξουσίας και επιβολής πεποιθήσεων. Συγκεκριμένα όπως διαπιστώνεται από τη σχετική βιβλιογραφία, (Πλειός Γ. 2005) το καθεστώς Μεταξά χρησιμοποίησε το κρατικό ραδιόφωνο για την άσκηση προπαγάνδας τη ιδεολογίας του.

Μάλιστα η κυβέρνηση προκειμένου να επιτύχει το στόχο της προπαγάνδισης του λαού, αποφάσισε να μοιραστούν συσκευές ραδιοφώνου σε όλες σχεδόν τις απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας. Υπολογίζεται ότι η αύξηση των ραδιοφωνικών συσκευών στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των ετών από το 1936 έως το 1940 ήταν υψηλής τάξεως ως ποσοστό.

Συγκεκριμένα από τις 10.000 συσκευές που είχαν στατιστικά υπολογιστεί ότι υπήρχαν στον Ελλαδικό χώρο το 1936, οι ραδιοφωνικές συσκευές έφθασαν τις 60.000 το 1940. Στη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου το ραδιόφωνο διαδράματιζε πολύ σημαντικό ρόλο, όπως και στον υπόλοιπο κόσμο, και στον Ελλαδικό χώρο.

Το ραδιόφωνο χρησιμοποιήθηκε για τη μετάδοση όλων των πληροφοριών σχετικά με τις συγκρούσεις ενώ πριν από την εισβολή των γερμανικών στρατευμάτων χρησιμοποιήθηκε για την ενίσχυση του εθνικού φρονήματος των Ελλήνων και τη δημιουργία ενός κλίματος εθνικής συσπείρωσης. Αξίζει να μνημονευτεί σε αυτό το σημείο η έκκληση του ραδιοφωνικού εκφωνητή της εκπομπής λίγα ακριβώς λεπτά πριν την είσοδο των γερμανικών στρατευμάτων στην Αθήνα, ο οποίος παρακάλεσε τους ακροατές να μην πιστέψουν τα ψέματα που θα μετέδιδε ο σταθμός αφού θα έπεφτε πια στα χέρια των κατακτητών. Οι κατακτητές προχώρησαν στον αυστηρό έλεγχο ύπαρξης και σφράγισης όλων των ιδιωτικών πρωτοβουλιών ραδιοφώνου ώστε να ακούγεται εντός της Ελλάδας μόνο ο κρατικός Ραδιοφωνικός Σταθμός Ελλάδος. Φυσικά χάρη στη δύναμη της παγκοσμιότητας του ραδιοφώνου, όσοι είχαν ραδιόφωνο ιδιωτικά κατόρθωναν να ακούν μέσω του ραδιοφώνου τις εκπομπές της Ελληνικής Υπηρεσίας του BBC από το Λονδίνο. (Πλειός Γ., 2005)

Μετά την απελευθέρωση και το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, ιδρύθηκε το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας στις 16 Ιουλίου 1945 οπότε και ξεκίνησαν εκ νέου οι προσπάθειες ανασυγκρότησης του ραδιοφώνου εντός του ελλαδικού χώρου. (Χαριτάκης, 2014) Με την ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας ακολουθήθηκε μια ανοδική πορεία εξέλιξης του ραδιοφώνου. Ιδρύθηκε αρχικά στη Θεσσαλονίκη αμιγώς ψυχαγωγικό πρόγραμμα το 1947.

Εν συνεχεία ιδρύθηκε το αμιγώς ψυχαγωγικό Δεύτερο πρόγραμμα το 1954 και το Τρίτο Πρόγραμμα το οποίο εξ αρχής της ιδρύσεώς του μετέδιδε κλασική μουσική. (Χαριτάκης, 2014). Βάσει της νομοθεσίας της τότε εποχής (ΑΝ 1663/1951) ιδρύθηκαν υπό καθεστώς ιδιωτικού ραδιοφωνικού σταθμού αρκετοί ραδιοφωνικοί σταθμοί από πλευράς τμημάτων του στρατού.

Έτσι οι στρατιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί δεν βρίσκονταν υπό τον έλεγχο του κράτους και του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας, ενώ είχαν τη δυνατότητα αυτόνομης διαμόρφωσης του προγράμματός τους. (Ρήγου, Μ. 2010) Η σχέση ιδιωτικής και κρατικής ραδιοφωνίας ήταν περιεργής φύσεως μια και το νομικό πλαίσιο δεν είχε ξεκαθαριστεί ως προς τα όρια της αυτονομίας των μη ελεγχόμενων από το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας ραδιοφωνικών σταθμών.

Μάλιστα οι δυσκολίες αυξήθηκαν μια και το Ίδρυμα Εθνικής Ραδιοφωνίας αποφάσισε να προχωρήσει στην ίδρυση αρκετών περιφερειακών σταθμών οι οποίοι υποτίθεται ότι θα λειτουργούσαν υπό την επίβλεψή του αλλά εν τέλει κατέληξαν σταδιακά να δημιουργούν το δικό τους αυτόνομο πρόγραμμα. (Ρήγου, Μ. 2010). Στη διάρκεια αυτών των ετών η επίδραση του ραδιοφώνου στο κόσμο ήταν αδιμφισβήτητη. Το ραδιόφωνο αποτελούσε τη βασική πηγή πληροφόρησης και ψυχαγωγίας, ενώ η εφημερίδα παρέμενε ως αμιγής πηγή ενημέρωσης.

Μετά τα χρόνια των εκπομπών του Χρήστου Τσιγγιρίδη που έδωσαν όπως είδαμε μεγάλη έμφαση στον τομέα της ψυχαγωγίας, με τις εκπομπές μουσικής και μετάδοσης θεατρικών έργων, το ραδιόφωνο συνέχισε να εξελίσσει τον ψυχαγωγικό του ρόλο. Στη διάρκεια των χρόνων της κυβέρνησης Μεταξά οι ραδιοφωνικές εκπομπές είχαν χωριστεί σε είδη και αντίστοιχες ζώνες μετάδοσης.

Συγκεκριμένα υπήρχαν εκπομπές για ειδικό κοινό όπως για παράδειγμα για παιδιά ή για αγρότες ανάλογα με τη θεματική ενώ παράλληλα υπήρχαν συγκεκριμένες ωριαίες ζώνες μετάδοσης των συγκεκριμένων εκπομπών. Ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών έδωσε μεγάλη έμφαση στη μετάδοση μουσικής κυρίως της ελαφράς μουσικής της εποχής, της κλασικής μουσικής και των ελληνικών παραδοσιακών τραγουδιών. Φυσικά τα ρεμπέτικα τραγούδια είχαν αποκλειστεί ως αποτέλεσμα της κρατικής παρέμβασης και του ελέγχου της ως προς την ποιότητα και το περιεχόμενο των εκπομπών. (Χαριτάκης, 2014) Το 1939, στη διάρκεια της κυβέρνησης Μεταξά ξεκίνησε η ραδιοφωνική εκπομπή η αμιγώς παιδική με το όνομα «Θεία Λένα.».

Η εκπομπή ήταν αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας της Αντιγόνης Μεταξά η οποία έμεινε γνωστή με το ψευδώνυμο «Θεία Λένα» και η οποία υπηρέτησε με πάθος, αγάπη και μεγάλη δημιουργικότητα τη συγκεκριμένη εκπομπή μέχρι και το 1966. (Χαριτάκης, 2014). Είναι αξιοσημείωτο το πώς το φαινόμενο της «Θείας Λένας» έχει μείνει ζωντανό όχι μόνο στη

συλλογική μνήμη αυτών που το έζησαν και το βίωσαν ως παιδιά εκείνα τα χρόνια μα και στη συλλογική μνήμη των νεότερων γενιών που έχουν ακούσει για τη «Θεία Λένα» των παιδικών χρόνων των παλαιότερων γενεών.

Είναι η φύση και η σαρωτική δύναμη της συγκεκριμένης εκπομπής που υπηρέτησε την ανάγκη των παιδιών για ψυχαγωγία και μάθηση που της έδωσε τέτοια δύναμη αιώνιας παρουσίας. Από το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας πέρασαν τα πρώτα εκείνα χρόνια μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, σημαντικές προσωπικότητες των γραμμάτων και των τεχνών.

Ενδεικτικά μπορούμε να αναφερθούμε στις εκπομπές του λογοτέχνη Στράτη Μυριβήλη, αλλά και στη θητεία του ποιητή Οδυσσέα Ελύτη ως διευθυντή του πολιτιστικού προγράμματος του Εθνικού Ίδρυματος της Ραδιοφωνίας κατά την περίοδο 1950-1953. Μέχρι και τη δεκαετία του 1960 παρατηρείται επίσης να ξεχωρίζει στο ψυχαγωγικό πρόγραμμα του Εθνικού Ίδρυματος Ραδιοφωνίας το θεατρικό έργο του θεατρικού συγγραφέα Διονύσιου Ρώμα.

Ο Διονύσιος Ρώμας, πολυγραφότατος θεατρικός συγγραφέας, υλοποίησε μεγάλο αριθμό ραδιοφωνικών εκπομπών με απαγγελίες και παρουσίαση ακουστική θεατρικών έργων. Πρωταγωνιστές σε αυτές τις ραδιοφωνικές εκπομπές ήταν μεγάλα πρόσωπα της τότε θεατρικής σκηνής όπως ο Αλέξης Μινωτής και η Κατίνα Παξινού. (Ρήγου, Μ. 2010) Παράλληλα στο πρόγραμμα των ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών της εποχής παρατηρείται επίσης διαχωρισμός του προγράμματος σε ζώνες ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθυνόταν κάθε εκπομπή μα και ανάλογα με το είδος του περιεχομένου κάθε εκπομπής. (Ρήγου, Μ. 2010).

Μάλιστα σταδιακά το πρόγραμμα των ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών επεκτάθηκε στη διάρκεια όλου του 24ώρου. (Ρήγου, Μ. 2010). Η μορφή και το είδος των ραδιοφωνικών εκπομπών των ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών κυριαρχείτο από εκπομπές ενημερωτικού περιεχομένου. Αυτές οι εκπομπές ενημερωτικού περιεχομένου αντικαθίσταντο από τα γνωστά ως και σήμερα με την ίδια ονομασία, «ειδησεογραφικά μαγκαζίνο», τις ώρες του μεσημεριού. Στη διάρκεια των διαλειμμάτων του λόγου των παρουσιαστών έπαιζε μουσική. Συνηθισμένη μορφή των παρουσιαστών ήταν το ντουέτο, μια μορφή όσον αφορά τους παρουσιαστές, η οποία διατηρείται μέχρι και σήμερα. Τα δε απογεύματα όπως και τις πρώτες βραδινές ώρες κυριαρχούσαν οι μουσικές εκπομπές. Όταν οι εκπομπές των ραδιοφωνικών σταθμών επεκτάθηκαν στη διάρκεια όλου του 24ώρου, τα βράδια και τις πρώτες πρωινές ώρες επαναλαμβάνονταν σε επανάληψη οι εκπομπές της προηγούμενης ημέρας ή μεταδιδόταν μουσική χωρίς διακοπή (Ρήγου, Μ. 2010).

2.2.2.2. Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα την περίοδο του καθεστώτος της Χούντας των Συνταγματαρχών

Το 1966 εμφανίστηκε η τηλεόραση και ταυτόχρονα στην Ελλάδα το πολιτικό σκηνικό ήταν πάλι ιδιόμορφο και δύσκολο λόγω της επιβολής του καθεστώτος της Χούντας των Συνταγματαρχών. Παρά ταύτα το ραδιόφωνο παρέμεινε. Θα μπορούσε όμως κάποιος να υποστηρίξει ότι το ραδιόφωνο αντιμετώπισε μια φάση παρακμής. (Παπαθανασόπουλος, 1994)

Η παρακμή όμως αυτή δεν οφειλόταν τόσο στην εμφάνιση της τηλεόρασης όσο στην κρατική παρέμβαση και στον έλεγχο των ραδιοφωνικών εκπομπών από πλευράς της τότε κυβέρνησης της Χούντας των Συνταγματαρχών. (Παπαθανασόπουλος, 1994) Συγκεκριμένα η κυβέρνηση της Χούντας των Συνταγματαρχών χρησιμοποίησε το ραδιόφωνο ως μέσο καθαρής προπαγάνδας. Για αυτό το λόγο και το ραδιόφωνο θεωρείται ότι πέρασε σε φάση παρακμής.

Χαρακτηριστικό βέβαια φαινόμενο της αντίστασης και αντίδρασης του κόσμου ήταν το ποσοστό αυτών που επιχειρούσαν κρυφά να ακούν την ελληνική εκπομπή του αγγλικού ραδιοφωνικού σταθμού BBC ή του γερμανικού ραδιοφωνικού σταθμού Deutsche Welle. Για άλλη μια φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας και συγκεκριμένα του ελληνισμού το ραδιόφωνο ήταν ένας μοναδικός τρόπος διατήρησης του αντιστασιακού φρονήματος του λαού και της αγάπης του για την τήρηση της δημοκρατίας. (Καράν, Τ. 2005)

2.2.2.3. Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα την περίοδο της Μεταπολίτευσης

Η μεταπολίτευση αποτέλεσε μια σημαντική ιστορική στιγμή στην πορεία της εξέλιξης του ραδιοφώνου. Η περίοδος της μεταπολίτευσης σημαδεύεται από δύο γεγονότα που διαδραματίζονταν παράλληλα. Το πρώτο γεγονός ήταν η εξάπλωση του πειρατικού ραδιοφώνου. Το δεύτερο ήταν η προσπάθεια αναδιαμόρφωσης του ραδιοφώνου εντός του νέου δημοκρατικού πολιτεύματος που είχε αποκατασταθεί στην Ελλάδα. (Καράν, Τ. 2005)

2.2.2.3.1 Εξάπλωση Πειρατικού Ραδιοφώνου

Το πειρατικό ραδιόφωνο, δηλαδή οι παράνομοι ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί είχαν ήδη κάνει την εμφάνισή τους από τη δεκαετία του 1960. (Μπαρμπούτης, 2001). Οι ραδιοπειρατές ήταν άτομα που επιθυμούσαν τη δημιουργία ραδιοφωνικών σταθμών αυτόνομης λειτουργίας οι οποίοι θα λειτουργούσαν σε καθεστώς πλήρους ανεξαρτησίας. Ο μόνος έλεγχος που θα ασκείτο στους πειρατικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς θα ήταν από πλευράς των δημιουργών τους. Συνεπώς στόχος των πειρατικών ραδιοφωνικών σταθμών ήταν η επιθυμία μετάδοσης καθαρά προσωπικών απόψεων αλλά και γούστων όσον αφορά στη μουσική ή σε άλλους τομείς ψυχαγωγίας.

Σημαντική είναι η διαφοροποίηση των ραδιοπειρατών όπως ονομάζονται οι ιδρυτές των πειρατικών ραδιοφωνικών σταθμών από τους ραδιοερασιτέχνες. Μια διαφοροποίηση η οποία έχει διαπιστωθεί από πλευράς της επιστημονικής κοινότητας και αποτελεί ένδειξη της ευρύτερης στάσης της κοινωνίας απέναντι στο φαινόμενο της ανάγκης που κυριεύσε συγκεκριμένες ομάδες ανρθώπων να έχουν αυτονομία στο σχεδιασμό, στην μορφοποίηση και στην υλοποίηση των ραδιοφωνικών τους εκπομπών.

Όπως παρατήρησε ο Πασχαλίδης (Πασχαλίδης, 2014) η κοινωνία στη δεκαετία του 1960 όχι μόνο δε φαίνεται να είχε κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα με την αυτονομία των ραδιοφωνικών εκπομπών αλλά αντιθέτως αποδεικνύεται βάσει της εκ των υστέρων αποτίμησης της κοινωνικής συμπεριφοράς, ότι οι αυτόνομες, ανεξάρτητες ραδιοφωνικές εκπομπές που θεωρούντο ότι «κουβαλούσαν» και μια εσάνς επαναστατική και αντισυμβατική απέναντι στο κατεστημένο της τότε ελληνικής κοινωνίας χαιρετίστηκαν με ενθουσιασμό, αφού αρκετοί ήταν οι ακροατές τους.

Αποτελεί δε, θα έλεγε κανείς, χαρακτηριστικό κάθε εποχής που χαρακτηρίζεται από επιβολή πολιτικών καταπιεστικών κυβερνήσεων η στροφή προς κινήσεις ή απόπειρες επαναστατικής αντίστασης με όποια μορφή. Στη συγκεκριμένη λοιπόν περίπτωση το ραδιόφωνο μετετράπη στο «όχημα» διαμαρτυρίας κάποιων κοινωνικών ομάδων απέναντι σε αυτό που βίωσαν από τη Χούντα των Συνταγματαρχών ή απέναντι σε αυτό που είχε μείνει στη συλλογική κοινή μνήμη ότι είχε βιωθεί από τους προκατόχους τους από τη Χούντα των Συνταγματαρχών.

Οι ραδιοπειρατές λοιπόν και οι ραδιοερασιτέχνες αποτελούν δύο κοινωνικές ομάδες που προέκυψαν εκείνη την δεκαετία ορμώνονοι από την επιθυμία τους να υπηρετήσουν το ραδιόφωνο με το δικό τους τρόπο. Θα έλεγε κανείς ότι το κοινό τους σημείο αναφοράς ήταν η αγάπη τους για το ραδιόφωνο. Το σημείο όμως διαφοροποίησής τους έγκειται στο πώς υλοποίησαν αυτή την αγάπη τους. Οι δε ραδιοπειρατές εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός ότι η

κατασκευή ενός ραδιοφωνικού πομπού ήταν εύκολη και φθηνή. (Μπαρμπούτης, 2001). Για αυτό ίσως το λόγο και υφίστανται αρκετές αντιρρήσεις σχετικά με την ποιότητα των εκπομπών τους, αφού οι εκπομπές τους προέκυπταν κατά βάση όχι μόνο από την αγάπη τους για το ραδιόφωνο αλλά και από τον ενθουσιασμό ευκολίας δημιουργίας ενός ραδιοφωνικού σταθμού. (Μπαρμπούτης, 2001)

Οι δε ραδιοερασιτέχνες ήταν εκείνοι οι οποίοι ορμώμενοι από την αγάπη τους για το ραδιόφωνο προχωρούσαν στη δημιουργία αυτονομων, ιδιόκτητων ραδιοφωνικών σταθμών, με τη σύμφωνη όμως γνώμη των κυβερνητικών αρχών. Οι κυβερνητικές αρχές προσέφεραν στους ραδιοερασιτέχνες στο πλαίσιο της συμφωνίας τους ένα προκαθορισμένο φάσμα συχνοτήτων στο οποίο αναμενόταν να εκπέμπουν τις ραδιοφωνικές τους εκπομπές. (Πασχαλίδης, 2014). Βάσει των στατιστικών μελετών υπολογίζεται ότι από τη δεκαετία του 1960 και για μια περίπου ολόκληρη εικοσαετία υπήρξαν στον ελλαδικό χώρο περίπου 5.000 έως και 7.000 ραδιοπειρατές, ίσως και 10.000. (Μπαρμπούτης, 2001)

Το φαινόμενο της ραδιοπειρατείας επεκτάθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στον ευρύτερο χώρο της Ευρώπης. Ιδιαίτερα έντονη απήχηση είχε το φαινόμενο της ραδιοπειρατείας στην Ιταλία και τη Γαλλία. (Πασχαλίδης 2014). Στον Ελλαδικό χώρο ιδιαίτερα δημοφιλείς κατά τη δεκαετία του 1980 ήταν οι πειρατικοί σταθμοί φοιτητών. Υπήρχαν και περιπτώσεις ειρατικών σταθμών που ασκούσαν έντονη πίεση στις εκάστοτε πολιτικές κυβερνήσεις όπως ο ραδιοφωνικός σταθμός με την επωνυμία ΚΑΝΑΛΙ 15, ο οποίος και άσκησε ιδιαίτερη πίεση στην τότε πολιτική κυβέρνηση με αποτέλεσμα την εφαρμογή μέτρων για το κελίσιμό του.

Συγκεκριμένα, το 1985 πολλοί από τους παραγωγούς και υποστηρικτές του σταθμού συνελήφθησαν, όπως ο καθηγητής της Νομικής σχολής Αθηνών, Φαίδων Βεγλερής, γεγονός που φυσικά πυροδότησε και πολλές αντιδράσεις έντονης φύσεως από πλευράς του Τύπου. (Πασχαλίδης, 2014). Μάλιστα το Κανάλι 15 συνεχισε να εκπέμπει και μετά την απελευθέρωση της ραδιοφωνίας ως τις αρχές της δεκαετίας του 1990. (Πασχαλίδης, 2014). Μετά την εισαγωγή της ιδιωτικής τηλεόρασης το 1989 και τη σταδιακή απελευθέρωση του ραδιοφώνου στον ελλαδικό χώρο, οι πειρατικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί άρχισαν σταδιακά να εκλείπουν. (Καράν, 2005)

2.2.2.3.1 Προσπάθεια αναδιαμόρφωσης του ραδιοφώνου εντός του νέου δημοκρατικού πολιτεύματος που είχε αποκατασταθεί στην Ελλάδα μετά το 1974

Μία από τις ιδιαίτερες προσπάθειες που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της ματαπολίτευσης για αναδιαμόρφωση του μοντέλου του ραδιοφώνου και των εκπομπών του στον ελλαδικό χώρο, είναι αυτή που ετέθη σε εφαρμογή από πλευράς του μουσικού Μάνου Χατζιδάκι. Ο Χατζιδάκης είχε οραματιστεί ένα ραδιόφωνο φιλελεύθερο και δημοκρατικό που θα αποτελούσε πυλώνα του πολιτισμού. (Ρήγου, Μ. 2010)

Μάλιστα στο Χατζιδάκη ανετέθη λόγω της σκληρής και φιλότιμης προσπάθειάς του η διεύθυνση της κρατικής ραδιοφωνίας και του Τρίτου Προγράμματος. Το Τρίτο Πρόγραμμα εξελίχθη σε πρόγραμμα του ραδιοφωνικού σταθμού με ευρύτερη πολιτιστική διάσταση και απήχηση. Ακόμα και σήμερα οι «εραστές» του ραδιοφώνου αναπολούν την εποχή εκείνη της ακμής του Τρίτου Προγράμματος της Κρατικής Ελληνικής Ραδιοφωνίας ως προς την ποιότητά του. (Ρήγου, Μ. 2010).

Δυστυχώς η σύγκρουση του Χατζιδάκι με τους κρατικούς φορείς λόγω της γραφειοκρατίας της ΕΡΤ αλλά και της νέας πολιτικής διοίκησης που είχε εκλεγεί το 1981 οδήγησε στην παραίτηση του Χατζιδάκη από το ρόλο του διευθυντή προγράμματος και στην αναχαίτιση του συγκεκριμένου οράματος. Η δεύτερη έντονη φάση της παρακμής του ραδιοφώνου ως προς την ποιότητα των προγραμμάτων του που υπηρετούσαν τον πολιτισμό είχε πάλι ξεκινήσει. (Ρήγου, Μ. 2010)

Στο πλαίσιο της αναδιαμόρφωσης του ραδιοφώνου και των εκπομπών του κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης εντάσσεται και η περίοδος άνθησης ραδιοφωνικών εκπομπών εκπαιδευτικού περιεχομένου. Αυξήθηκε η παραγωγή ραδιοφωνικών εκπομπών εκπαιδευτικού και μορφωτικού περιεχομένου, πάντα κάτω από τη σκέπη της ταμπέλας της ψυχαγωγίας, της ψυχικής δηλαδή τέρψης μέσω της μαθήσεως. Γνωστοί και δημοφιλείς ηθοποιοί συμμετείχαν στην παραγωγή ραδιοφωνικών εκπομπών με κύριο θέμα τους θεατρικές παραστάσεις και παραστάσεις παραμυθιών για παιδιά. Έτσι το ραδιόφωνο εξέλιξε την δυνατότητά του της ενεργούς συμμετοχής στην ευρύτερη εκπαιδευτική διαδικασία θεσπίζοντας πια την πρότερη προϊστορία του όπως είχε διαμορφωθεί από τα χρόνια λίγο πριν και κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου με την εκπομπή της «Θείας Λένας».

Η εκπομπή που αποκτά το δικό της μνημείο στη συλλογική μνήμη πολλών γενεών παιδιών των χρόνων της μεταπολίτευσης είναι η παιδική εκπομπή «Εδώ Λιλιπούπολη». Η εκπομπή «Εδώ Λιλιπούπολη» παραμένει και σήμερα δημοφιλής και κυκλοφορούν τα βιβλία με τις ιστορίες της συγκεκριμένης εκπομπής. Αξιοσημείωτο δε το γεγονός ότι το ακουστικό υλικό με τα τραγούδια της σειράς κατέχει και σήμερα παρά τον κατακλυσμό της νεολαίας αλλά και των μεγαλύτερων σε ηλικία με διεθνή μουσικά ακούσματα, μια από τις πιο δημοφιλείς θέσεις στην καρδιά όχι μόνο των σημερινών παιδιών αλλά και των σύγχρονων ενηλίκων που ήταν κάποτε παιδιά και μεγάλωσαν με αυτές τις ιστορίες και αυτά τα τραγούδια.

Η εκπομπή «Εδώ Λιλιπούπολη» ξεκίνησε να μεταδίδεται το 1976 από το Τρίτο Πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας, όταν τη διεύθυνσή του όπως αναφέρθηκε ήδη παραπάνω είχε ο Μάνος Χατζιδάκις. Το θαύμα και το διαφοροποιητικό στοιχείο αυτής της ραδιοφωνικής εκπομπής είναι ότι ενώ ξεκίνησε ως αμιγώς παιδική εκπομπή, σύντομα λόγω της απήχησης της και της δυνατότητας αλληγορικής εφαρμογής των μηνυμάτων της, μετετράπη σε μια έντονου αλληγορικού περιεχομένου πολιτική εκπομπή με πολλά ανατρεπτικά στοιχεία. (Μωραΐτης, 2001).

Η Λιλιπούπολη υπήρξε γέννημα μιας πειραματικής ραδιοφωνίας και μιας ομάδας νέων ταλαντούχων μουσικών όπως οι Δημήτρης Μαραγκόπουλος, Λένα Πλάτωνος, Νίκος Κυπουργός, Νίκος Χριστοδούλου, κειμενογράφων όπως οι Ρεγγίνα Καπετανάκη, Ελένη

Βλάχου, και Άννα Παναγιωτοπούλου, στιχουργών όπως η Μαριαννίνα Κριεζή, τραγουδιστών, τραγουδοποιών, ηθοποιών, που στήθηκε τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, τότε που η ελπίδα για αλλαγή και δημιουργία είχε δυναμική. (Μαρίνου, Ε. 2009). Ο Νίκος Δήμου σημείωνε στο περιοδικό "Επίκαιρα" το 1979 ότι «το βουνό «Λιλιμπάγια» θα μπορούσε να είναι ο Όλυμπος, ενώ το Πόρτο Λίλι θα μπορούσε να είναι ο Πειραιάς.».

Ο Νίκος Δήμου στο ίδιο του άρθρο σημείωσε ότι «τα πρόσωπα έχουν, επίσης, εμφανείς συμβολισμούς: ο Δήμαρχος Χαρχούδας είναι ο πονηρός πολιτικάντης που εξαπατά τους πολίτες του με δήθεν υπηρεσίες που "εξυπηρετούν" τον πολίτη, ενώ στην πραγματικότητα τον απομυζούν, φτιάχνει και ξαναφτιάχνει τη "λεωφόρο Γαλάζιας Πεταλούδας" η οποία αποτελεί εμφανή παραλληλισμό της κατασκευής της Λεωφόρου Συγγρού εκείνη την εποχή». (Δήμου, Ν. 1979). Τα παιδιά την παρακολουθούσαν για τους αστείους διαλόγους και τα όμορφα τραγούδια της ενώ οι μεγάλοι έγιναν φανατικοί ακροατές της λόγω τη αλληγορικής της διάστασης.

Οι ήρωες της Λιλιπούπολης, η οποία ως πόλη άντλησε το όνομα της από τη χώρα των ηρώων Λιλιπούτιων του μυθιστορήματος «Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ», προσομοίαζαν τραγελαφικές ουσιαστικά καταστάσεις του δημόσιου κοινωνικού και πολιτικού βίου. Κάθε ήρωας αντιπροσώπευε μια συγκεκριμένη κατηγορία κοινωνικού τύπου από τον διεφθαρμένο πολιτικό μέχρι τον αφελή ευκολόπιστο πολίτη. Κάθε επεισόδιο της σειράς «Εδώ Λιλιπούπολη» αποτελούσε μια «παράδοση» τρόπον τινά ενός μαθήματος ηθικής συμπεριφοράς, πολιτικής και κοινωνικής αγωγής. Οι εκπομπές παρέδιδαν στους ακροατές τους "μαθήματα" ηθικής, συμπεριφοράς, πολιτικής και κοινωνικής αγωγής (Μωραΐτης, 2001).

2.2.3. Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα από το 1987 ως σήμερα

Ήδη λοιπόν από το 1982 η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας (κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ) είχε βρεθεί αντιμέτωπη με το αυξανόμενο σταδιακά αίτημα για δημιουργία ιδιωτικής αυτόνομης ραδιοφωνίας. Φυσικά το αίτημα απεξαρτητοποίησης από τις κρατικές αρχές και απελευθέρωσης τρόπων τινά από τον κρατικό έλεγχο είχε εκφραστεί και από πλευράς της τηλεόρασης ως Μέσου Μαζικής Ενημέρωσης. (Ζαχαρόπουλος,2003). Μέχρι και το 1985 όμως τα αιτήματα αυτοδυναμίας και ιδιωτικοποίησης τόσο από πλευράς του ραδιοφώνου όσο και από πλευράς της τηλεόρασης είχαν εξεταστεί από πλευράς της τότε πολιτικής ηγεσίας της Ελλάδας αλλά χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα και αλλαγή. (Ζαχαρόπουλος, 2003) Με την αλλαγή της πολιτικής ηγεσίας στην Ελλάδα στον αυτοδιοικητικό κατ'αρχής τομέα, οι τρεις δήμαρχοι που εκλέχτηκαν σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πειραιά ήταν οι Μιλτιάδης Έβερτ, Σωτήρης Κούβελας και Ανδρέας Ανδριανόπουλος αντίστοιχα. (Ρήγου, 2010).

Οι τρεις δήμαρχοι αυτών των τριών μεγάλων πόλεων προχώρησαν στο μέτρο θεσμοθέτησης της μη κρατικής ραδιοφωνίας. Συγκεκριμένα ανάγκασαν την κυβέρνηση να θεσμοθετήσει τη μη κρατική ραδιοφωνία με το Νόμο 1730/1987, ο οποίος άνοιξε το παράθυρο για τη γέννηση της ιδιωτικής ραδιοφωνίας. (Ρήγου, 2010).Ο πρώτος νόμιμος ιδιωτικός ραδιοφωνικός σταθμός που λειτούργησε μετά από την ψήφιση αυτού του Νόμου ήταν ο ραδιοφωνικός σταθμός Αθήνα 9.84 με πρώτη εκπομπή στις 31 Μαΐου 1987. (Κλειαμάκη & Ζώντου 2006). Στη συνέχεια στις 26 Ιουνίου του ίδιου έτους ιδρύθηκε ο ιδιωτικός ραδιοφωνικός σταθμός Κανάλι 1 στον Πειραιά. (Κλειαμάκη & Ζώντου 2006).

Η συνέχεια μετά το έτος 1987 θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι ήταν καταγιστική. Τότε το έτος 1987 ήταν που γεννήθηκε και ο όρος «Άνοιξη της Ραδιοφωνίας» ο οποίος ουσιαστικά περιέγραψε το ραγδαίο ρυθμό εξέλιξης των ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών στην Ελλάδα. (Αντώνης, Γ. 2001). Η εξάπλωση της ιδιωτικής ραδιοφωνίας προκάλεσε φυσικά και ισοδύναμα αυξανόμενο ενδιαφέρον όσον αφορά στην ίδρυση και εξάπλωση τοπικών ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας με σκοπό και επιθυμία την ενημέρωση μα και την ψυχαγωγία των κατοίκων όλο και περισσότερων περιοχών στην Ελλάδα. (Αντώνης, Γ. 2001).

Ο πρώτος διαδημοτικός ραδιοφωνικός σταθμός ήταν ο Διαυλος 10 που εξέπεμπε με την ευθύνη Δήμων του Νομού Αττικής. (Ζαχαρόπουλος,2003). Οι δημοτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί γνωστοί και με τον όρο δημοτικά ραδιόφωνα είχαν μεγάλη απήχηση στο κοινό. (Ζαχαρόπουλος,2003).

Θα μπορούσε κανείς να πει ότι κάθε δημοτικό ραδιόφωνο ουσιαστικά λειτούργησε σαν μια μορφή αγκάλης για τους κατοίκους ενός δήμου που γίνονταν ξαφνικά μέλη μιας ομάδας που αντιπροσώπευε αυτούς και υπήρχε για να εξυπηρετεί τη δική τους ψυχαγωγία μα και ενημέρωση. (Ζαχαρόπουλος,2003)

Δυστυχώς όμως η εντοπιότητα και κατ'επέκταση η δημιουργία της αίσθησης της προσβασιμότητας του εκάστοτε ραδιοφωνικού σταθμού δημιούργησε την παγίδα εξάρτησης του εκάστοτε δημοτικού ραδιοφωνικού σταθμού από τις πολιτικές παρατάξεις του εκάστοτε Δήμου. (Ρήγου, 2010). Αρκετά ήταν τα περιστατικά που διαπιστώθηκαν εξαρτήσεις του περιεχόμενου μα και του είδους των ειδήσεων που μετέδιδαν οι ραδιοφωνικές εκπομπές των

δημοτικών τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών από τις δημοτικές παρατάξεις που αποτελούσαν το βασικό τους χορηγό.

Κάθε δημοτική παράταξη έμμεσα αντιπροσώπευε μια συγκεκριμένη κομματική και πολιτική ιδεολογία οπότε κατ'επέκταση κάθε δημοτικός ραδιοφωνικός σταθμός θεωρήθηκε φερέφωνο μιας συγκεκριμένης πολιτικής ιδεολογίας /κομματικής παράταξης. (Ρήγου, 2010)

Το 1994 υπολογίζεται ότι σε όλη την Ελλάδα υπήρχαν 1200 ραδιοφωνικοί σταθμοί ενώ παρά την ίδρυση της ιδιωτικής τηλεόρασης στην Ελλάδα την ίδια περίπου εποχή, το κοινό του ακροατηρίου του ραδιοφώνου έμεινε σταθερό τις δεκαετίες μέχρι και το 2000.(Ρήγου, 2010).Σήμερα το διαδικτυακό ραδιόφωνο έχει πια κατακτήσει και στην Ελλάδα το δικό του μερίδιο στην ενημέρωση και ψυχαγωγία του ακροατηρίου του, προσφέροντας σημαντικά πλεονεκτήματα και στα δύο εμπλεκόμενα μέρη, τόσο δηλαδή στη ραδιοφωνική εκπομπή αυτή καθεαυτή όσο και στον ακροατή. (Dubber, 2013).

Τα ραδιοκύματα λοιπόν των παλιότερων συμβατικών ραδιοφώνων έχουν αντικατασταθεί και στην Ελλάδα από το διαδίκτυο μέσω του οποίου γίνεται η μετάδοση των ραδιοφωνικών εκπομπών. Η μεγαλύτερη και ίσως σπουδαιότερη δυνατότητα του ψηφιακού ραδιοφώνου είναι φυσικά η προσβασιμότητα του οιοδήποτε σταθμού αποφασίζεις να ακούσεις από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου και αν βρίσκεσαι.

2.2.4. Ο ρόλος του Ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή

2.2.4.1. Πώς μπορεί να εξεταστεί ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή

Ο καθορισμός του ρόλου του ραδιοφώνου λοιπόν στη σύγχρονη εποχή δεν μπορεί να αποπειραθεί πόσο μάλλον να υλοποιηθεί, αν δεν ληφθούν υπόψη όλα τα παραπάνω στοιχεία που έχουν αναφερθεί σε αυτήν την εργασία. Τα προαναφερθέντα μέχρι και την παρούσα στιγμή στοιχεία αφορούν στην ιστορική διαδρομή του ραδιοφώνου τόσο στην Ελλάδα μα και σε όλον τον κόσμο, στις αλλαγές της ιδιοσυγκρασίας του κόσμου -που διατηρώντας το ρόλο του ακροατηρίου διαμόρφωσε κάθε φορά σε κάθε εποχή διαφορετική μορφή πρόσληψης του ραδιοφώνου και συνεπώς επηρέαζε κατ'επέκταση τη φύση της λειτουργίας και του ρόλου του ραδιοφώνου –μα και στο προφίλ και τις ανάγκες της τρέχουσας κοινωνικοιστορικής συγκυρίας με όλες τις μελλοντικές εναλλακτικές επιλογές πορείας που ανοίγει για την αναθροπότητα.

Στο μέρος αυτό λοιπόν της εργασίας που ουσιαστικά αποτελεί και τον κορμό αυτού του επιστημονικού εκπονήματος, θα παρουσιαστούν απόψεις που έχουν διατυπωθεί σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου στη σημερινή εποχή μα επί της ουσίας θα αποτυπωθεί η προσωπική επιστημονική θέση ημών των υπογράφων έτσι όπως διαμορφώθηκε βάσει της έρευνας και μελέτης που πραγματοποιήθηκε από πλευράς μας.

2.2.4.2 Μέθοδοι έρευνας για την διερεύνηση του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή

Οι μέθοδοι έρευνας και μελέτης στηρίχτηκαν τόσο σε ποσοτικές όσο και ποιοτικές μεθόδους. Συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν συμπεράσματα της ακαδημαϊκής κοινότητας που ανήκει στον ακαδημαϊκό χώρο των πολιτικών επιστημών και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, συμπεράσματα και προτάσεις των ανθρώπων που εργάζονται στο χώρο του ραδιοφώνου και το υπηρετούν σήμερα από τη θέση είτε του ραδιοφωνικού παραγωγού είτε του συντάκτη είτε του δημοσιογράφου είτε του ιδιοκτήτη ραδιοφωνικού σταθμού για να αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιους από τους ρόλους που έχουν και τη σχέση τους με το ραδιόφωνο μα και ιδέες κοινών θνητών έτσι όπως έχουν διαμορφωθεί με βάση τα θέλω τους και τις επιθυμίες τους για να συνεχίσουν να έχουν μια υγιή και πρόσφορη σχέση με το ραδιόφωνο.

Παράλληλα θα παρουσιαστούν αποσπάσματα και εξαγόμενα συμπεράσματα από τη συνέντευξη που λάβαμε από την κα Ρούλα Νικολέτα, ραδιοφωνική παραγωγό του ραδιοφωνικού σταθμού ΤΟΠ FM στην Πάτρα. Τέλος θα σας παρουσιαστεί η δική μας ολοκληρωμένη πρόταση σχετικά με το ποιος δύναται να είναι ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή και με ποια συγκεκριμένα μέτρα θα μπορούσε κάτι τέτοιο να επιτευχθεί.

2.2.4.3 Διαφορετικές πτυχές και δυνατότητες του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή

Το ερώτημα λοιπόν που προκύπτει πιο επίκαιρο από ποτέ όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας είναι το εξής «Ποιος ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή;» Μία από τις αδιαμφισβήτητες αλήθειες της σημερινής εποχής είναι η συν-δημιουργία που λαμβάνει χώρα σε όλους τους χώρους της τέχνης.

Σύμφωνα με τους Άρμστρονγκ και Στοτζμίροβιτς (Armstrong and Stojmirovic, 2011) η ιδέα και πράξη της συν-δημιουργίας έχει αρχίσει να κυριαρχεί όχι μόνο στους καθαρά αμιγείς χώρους της τέχνης όπως ο κινηματογράφος, το θέατρο, η λογοτεχνία ή η μουσική μα και σε χώρους άμεσα σχετιζόμενους με την τέχνη όπως ο βιομηχανικός, καλλιτεχνικός ή γεωργικός σχεδιασμός ή η αρχιτεκτονική. Στους χώρους αυτούς διαπιστώνεται η συνεργασία διαφορετικών ειδικοτήτων, μεθόδων και μέσων με στόχο τη δημιουργία ενός καινούριου έργου, μιας καινούριας νοοτροπίας. Στις περισσότερες δε περιπτώσεις τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στο όνομα και στο όραμα της συν-δημιουργίας είναι άμεσα προσβάσιμα στο ευρύτερο κοινό.

2.2.4.4 . Το ραδιόφωνο ως ένα νέας μορφής μέσο μαζικής επικοινωνίας

Αυτή η νέα αντίληψη που εγκαθιδρύεται στον κόσμο όσο αφορά την αναγκαιότητα της ενεργούς και υγιούς συνεργασίας διαφόρων μέσων, παραγόντων και φορέων με στόχο τη δημιουργία οδηγεί στην γέννηση και εξάπλωση μιας νέας νοοτροπίας σχετικά με τους τρόπους που θεωρούνται αποδεκτοί για τη δημιουργία αξιών.

Αν δηλαδή παλαιότερα το κοινό, ο κόσμος, οι άνθρωποι θεωρούσαν ότι βασικός διαμορφωτής κοινωνικών ιδεών είναι το οικογενειακό περιβάλλον ή ο εκπρόσωπος της υφιστάμενης παράδοσης, σήμερα οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι έχουν γαλουχηθεί με το ιδανικό και την αναγκαιότητα της συν-δημιουργίας, για αυτό και καταλήγουν να πιστεύουν και να ενστερνίζονται την πεποίθηση ότι η συνεργασία διαφόρων Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι αυτή που θα γεννήσει τις πλέον κυριαρχούσες ιδέες.

Έτσι λοιπόν σταδιακά και φυσιολογικά φαίνεται πως το Ραδιόφωνο κατάφερε να παραμένει μέσα σε αυτά τα Μέσα Μαζικής ενημέρωσης. Φυσικά τα τεχνολογικά επιτεύγματα και η εφαρμογή και χρήση μέσων μαζικής ενημέρωσης ψηφιακής μορφής έχουν επηρεάσει τη μορφή και το είδος του ραδιοφώνου μα και τη σχέση του με το κοινό του. Ενδιαφέρουσα κατά την άποψή μας είναι η διαπίστωση από πλευράς του Walter Benjamin (2014) ότι η σχέση του κοινού και του ραδιοφώνου έχει περάσει σε αυτή την περίοδο εξέλιξης που η επιστημονική κοινότητα ονοματίζει ως «ιστορία της απόστασης» , με την έννοια ότι η απόσταση μεταξύ κοινού και ραδιοφώνου έχει μειωθεί.

Στη σημερινή εποχή το κοινό μπορεί μέσω ψηφιακών εφαρμογών ή μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας του Facebook να συμμετέχει ενεργά στην παραγωγή ραδιοφωνικών

εκπομπών. Ένα από τα εμφανή αποτελέσματα αυτής της δυνατότητας που χαρίζεται από το ψηφιακό ραδιόφωνο είναι ότι αλλάζει ο ρόλος του ραδιοφωνικού παραγωγού. Ο ραδιοφωνικός παραγωγός αναλαμβάνει περισσότερο το ρόλο του παρατηρητή ή και συντονιστή παρά τον ενεργό ρόλο της παραγωγής.

Το κοινό συμμετέχει στην παραγωγή ραδιοφωνικών εκπομπών ενώ η σχέση οικειότητας και προσβασιμότητας που αναπτύσσεται μεταξύ του κοινού και του ραδιοφωνικού παρουσιαστή αυξάνεται σε τεράστιο βαθμό. Λαμβάνοντας υπόψη μας το γεγονός ότι πριν την εφεύρεση του τηλεφώνου ο μόνος τρόπος επικοινωνίας του κοινού με τις ραδιοφωνικές εκπομπές ήταν η αποστολή επιστολών, μπορούμε κατά την άποψή μας εύκολα να συνειδητοποιήσουμε τη ραγδαία αλλαγή των συναισθημάτων ου προκαλούνται και στα δύο μέρη, με τις σημερινές δυνατότητες άμεσης παρέμβασης στο περιεχόμενο μιας ραδιοφωνικής εκπομπής.

Φυσικά αυτή η δύναμη όπως και κάθε μορφή δύναμης μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο αλλοίωσης του ρόλου που καλείται το ραδιόφωνο να επιτελέσει. Μα αν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα και τηρηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις που θα διασφαλίσουν την ποιότητα του ρόλου του ραδιοφώνου, αυτή η νέα μορφή δύναμης όσον αφορά στην επίδραση του κοινού και στην αλληλεπίδραση ραδιοφώνου και κοινού του, δύναται να αποβεί ευεργετική.

2.2.4.5. Ο νέος ρόλος του ραδιοφωνικού ακροατή σήμερα και η φυσιολογικά επερχόμενη αλλαγή του ρόλου του σύγχρονου ακροατή

Όπως έχει αναφερθεί στη σχετική μελέτη από τον Walter Benjamin στη σημερινή εποχή «ο ακροατής είναι το περιεχόμενο της ραδιοφωνικής εκπομπής». (Benjamin, 2014) Σύμφωνα με τις έρευνες της επιστημονικής κοινότητας η μεγαλύτερη διαφορά και επίδραση στο ρόλο του ραδιοφώνου έχει παρουσιαστεί από το 2004 και μετά, χρονιά δημιουργίας του κοινωνικού δικτύου Facebook το οποίο και ακολουθήθηκε από το κοινωνικό διαδικτυακό δίκτυο Twitter. (Boyd and Ellison, 2007)

Το σημερινό κοινό του ραδιοφώνου είναι ταυτόχρονα κατά τη μέγιστη πλειονότητά του θαυμαστής, ακόλουθος ή διαδικτυακός φίλος των διαδικτυακών κοινωνικών δικτύων. Η σημερινή πραγματικότητα λοιπόν χαρακτηρίζεται από ένα ραδιόφωνο που όπως υπογραμμίστηκε από τον Arvidson το 2013 ενώνει τον κόσμο κάτω από την ομπρέλα μιας ιδέας μιας μάρκας, μιας είδησης, μιας διασημότητας, μιας τάσης. Σήμερα λοιπόν το ραδιόφωνο έχει ένα δημόσιο προφίλ άμεσα προσβάσιμο χάρη στις διαδικτυακή πλατφόρμα του facebook. Κάθε ραδιοφωνικός σταθμός έχει ένα δικό του διαδικτυακό χώρο στον οποίο ενημερώνει το κοινό του για το πρόγραμμα και το περιεχόμενο των εκπομπών του ενώ διατηρεί ένα ζωντανό διάλογο μαζί του.

Η έννοια του αγνώστου έχει αντικατασταθεί από το συναίσθημα της ζεστασιάς που κατακλύζει το κοινό. Το ακροατήριο νιώθει ότι ξέρει τι ακούει και γιατί. Η παθητικότητα ως χαρακτηριστικό της στάσης του ακροατηρίου και η έλλειψη διαδραστικότητας δεν υφίστανται. Το ακροατήριο σήμερα δεν είναι μόνο ένας αριθμός που δηλώνει το ποσοστό ανταπόκρισης

μιας εκπομπής στον κόσμο. Το ακροατήριο έχει πρόσωπο, εικόνα και φωνή. Ταυτόχρονα η μορφή επικοινωνίας ραδιοφώνου και κοινού έχει πια πολλά πρόσωπα.

2.2.4.6. Το ραδιόφωνο ως μέσο νέων μορφών επικοινωνίας

Υπάρχει η δυνατότητα της «ένας προς έναν» επικοινωνίας, μα ταυτόχρονα υπάρχουν πια οι δυνατότητες της επικοινωνίας «πολλοί προς έναν» ή «πολλοί προς πολλούς» χάρη στις εφαρμογές των κοινωνικών δικτύων. Η δε ιδιωτικότητα που προσφέρεται ως δυνατότητα διαμόρφωσης ενός νεότερου πλαισίου επικοινωνίας του παρουσιαστή και του ακροατή ως ατόμου είναι πια αναπόσπαστο κομμάτι του σύγχρονου ρόλου του ραδιοφώνου.

Ο ακροατής ως μεμονωμένη περίπτωση ατομικής οντότητας μπορεί να λειτουργεί και να υπάρχει σε δύο παράλληλα πλαίσια επικοινωνίας. Μπορεί να αλληλεπιδρά και να επικοινωνεί με το ραδιόφωνο ως μέλος μιας ομάδας ακροατηρίου μιας συγκεκριμένης εκπομπής μα μπορεί ταυτόχρονα να αποκτήσει, να θεμελιώσει και να εξελίξει μια αμιγώς προσωπική σχέση με τον παρουσιαστή μιας συγκεκριμένης εκπομπής.

Αν λοιπόν τολμούσε κανείς να θεαθεί το ραδιόφωνο ως τη σκηνή ενός θεάτρου θα μπορούσε εύκολα κατά την άποψή μας να παραλληλίσει τον ακροατή με έναν ηθοποιό που μπορεί να βρίσκεται όπως και ο παραγωγός επάνω στη σκηνή και να απολαμβάνει το ρόλο του μα μπορεί κάλλιστα να βρίσκεται και στο παρασκήνιο αφού μπορεί να διαμορφώνει κάποια χαρακτηριστικά των εκπομπών μέσα από την «εκτός αέρα» προσωπική σχέση που μπορεί να αποκτήσει εμ τον παραγωγό.

2.2.4.7. Ο σύγχρονος ρόλος του ραδιοφώνου ως μέσο κοινωνικοποίησης του σύγχρονου ανθρώπου

Ο πρώτος νέος ρόλος του ραδιοφώνου λοιπόν στη σύγχρονη εποχή είναι η δημιουργία μιας νέας μορφής κοινωνικοποίησης και κοινωνικότητας των ανθρώπων. Ένα από τα χιλιοειπωμένα προβλήματα της σύγχρονης εποχής του σύγχρονου ανθρώπου είναι η μοναξιά και η απομόνωση του γρήγορου ρυθμού ζωής της καθημερινότητας. Ο σύγχρονος άνθρωπος παρά την πληθώρα ενημερωτικών μέσων και παρά την τεχνολογική ανάπτυξη βιώνει το απόλυτο παράδοξο. Νιώθει μόνος. Ίσως γιατί ο καταγισμός πληροφοριών είναι τεράστιος και δεν έχει μορφωθεί ούτε έχει εκπαιδευτεί ως προς το πώς να τις διαχειρίζεται. Ίσως γιατί η κούραση από τα κοινωνικά προβλήματα και την κοινωνική πραγματικότητα είναι τόση που ο άνθρωπος νιώθει εγκλωβισμένος και ανήμπορος να διαχειριστεί τις απαιτήσεις των διαπροσωπικών σχέσεων. Εδώ όμως είναι που το διαδικτυακό ραδιόφωνο καθώς και το συμβατικό ραδιόφωνο, εν ολίγοις το ραδιόφωνο της σύγχρονης εποχής μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση των διαπροσωπικών σχέσεων του σύγχρονου ανθρώπου.

Το φιλικό και κοινωνικό περιβάλλον του σύγχρονου ανθρώπου είναι πια και διαδικτυακό. Αυτό το εκάστοτε φιλικό και κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να συνδεθεί μέσα από μια

συγκεκριμένη εκπομπή του διαδικτυακού ραδιοφώνου. Οι ακροατές μιας εκπομπής του διαδικτυακού ραδιοφώνου αποκτούν στενότερη σχέση, νιώθουν συν-δημιουργοί του περιεχομένου της αγαπημένης τους εκπομπής, εκφράζονται και επικοινωνούν. Νιώθουν ότι αποκτούν ένα κοινό σημείο αναφοράς.

Εξαιρετικά ενδιαφέρουσες είναι οι διαπιστώσεις της Σοφίας Χρήστου όπως παρατίθενται στο άρθρο της με τίτλο «Το Ραδιόφωνο ως πραγματικό μέσο αλληλεπίδρασης την εποχή των Social Network» το οποίο και δημοσιεύτηκε το 2016. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της δημοσιογράφου Σοφίας Χρήστου ««Ερευνητές έχουν τονίσει τη σημασία του Διαδικτύου για το σχηματισμό των ασθενών δεσμών οι οποίες αποτελούν το θεμέλιο της γεφύρωσης του κοινωνικού κεφαλαίου, ένας όρος που επινοήθηκε από τον Putnam (2000).» (Χρήστου, 2016)

Στο άρθρο της η κα Χρήστου υποστηρίζει ότι διαπιστώνεται χάρη στην ύπαρξη και λειτουργία του διαδικτυακού ραδιοφώνου συναισθηματική στήριξη του ακροατή μέσω του δικτύου των συν-ακροατών του. (Χρήστου,2016) Η κα Χρήστου παρατηρεί ότι «το Facebook επιτρέπει στους πολίτες να: διατηρήσουν ένα μεγαλύτερο σύνολο των ασθενών δεσμών, να δημιουργήσουν εφήμερες συνδέσεις ,να μειωθούν τα εμπόδια στην αρχική αλληλεπίδραση, να διευκολύνουν την αναζήτηση πληροφοριών και υποστήριξης από το κοινωνικό δίκτυο του και να παρέχουν αυτούς τους πόρους σε άλλους.

Για τους υπεύθυνους του ραδιοφώνου ένα ευρύ δίκτυο φίλων / οπαδών έχει μεγάλη σημασία για το μέλλον τους. Ακόμη και αν το δίκτυο των οπαδών δεν δημιουργεί μια απτή οικονομική αξία, όπως το ραδιοφωνικό κοινό, δημιουργεί, ωστόσο, μια μεγάλη φήμη του κεφαλαίου» (Χρήστου, 2016).Στο ίδιο της άρθρο η κα Χρήστου επισημαίνει ότι «Η λειτουργία του παραγωγού στην εποχή του Facebook αποβλέπει στο να σύρει το περιεχόμενο που αναδύεται από τις μικρές κοινότητες και στη συνέχεια να το μεταφράσει και να το προσαρμόσει στο κοινό των μεγάλων ηπειρών, μετατρέποντάς τα σε μαζική κουλτούρα. Οι ραδιοφωνικοί παραγωγοί πλέον έχουν τον ρόλο του επιμελητή. Η δουλειά τους δεν είναι πλέον να επιδιώξουν, αλλά να επιλέξουν το υλικό τους, από την πληθώρα πληροφοριών που διαθέτει το διαδίκτυο». (Χρήστου, 2016)

Βρισκόμαστε λοιπόν αντιμέτωποι με έναν νέο τρόπο δημιουργίας πολιτισμού, κοινής πολιτιστικής ταυτότητας και μαζικής κουλτούρας. Η κα Ρούλα Νικολέτα, ραδιοφωνικός παραγωγός του ραδιοφωνικού σταθμού Top FM της Πάτρας στη συνέντευξη που μας παραχώρησε στις 29/05/2018 και παρατίθεται ως Παράρτημα στη συγκεκριμένη εργασία μετά τη Βιβλιογραφία, παρατηρεί από τη δική της πλευρά τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από τη μορφή και τη λειτουργία του διαδικτυακού ραδιοφώνου. Η κα Νικολέτα έχει διαπιστώσει ότι πολλές είναι οι φορές που γίνεται χρήση και αναπαραγωγή έτοιμης λίστας τραγουδιών, γνωστής με τον παγκόσμιο αγγλικό όρο playlist.

Έτσι η ευκολία χρήσης μια έτοιμης playlist καταλήγει στη μείωση της σπουδαιότητας της σχέσης που μπορεί να δημιουργηθεί μεταξύ του ραδιοφωνικού παραγωγού και του ακροατηρίου του. Όχι μόνο, σύμφωνα με την κα Νικολέτα, υπάρχει κίνδυνος να υποτιμηθεί η σπουδαιότητα του ρόλου του ραδιοφωνικού παραγωγού μα υφίσταται ταυτόχρονα, λόγω της οικονομικής κρίσης σε διάφορες χώρες του κόσμου, κίνδυνος οι επιχειρηματίες που επιθυμούν

να έχουν ιδιωτικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς να επενδύσουν σε φθινό εργατικό δυναμικό χωρίς επαγγελματισμό.

Η κα Νικολέτα καταλήγει στη συνέντευξή της «Στην Ελλάδα του 2018 είναι αδιανόητο να μη ζητούμε την εξέλιξη σε όλα τα πεδία αλλά η πολιτεία οφείλει να θέσει κανόνες με τους οποίους να διασφαλίζεται ένας υγιής ανταγωνισμός μεταξύ παλαιών και νέων μέσων μαζικής ενημέρωσης.» (Συνέντευξη Νικολέτα Ρούλα, 29/05/2018) Επιπρόσθετα η κα Νικολέτα παρατηρεί ότι «Στις νεανικές ηλικίες παρατηρούμε μειώσεις στην ακρόαση του παραδοσιακού ραδιοφώνου και είναι λογικό. Οι νέοι ακολουθούν την τεχνολογία. Το web radio ωστόσο ως η νέα μορφή του ραδιοφώνου δεν έχει καθιερωθεί στη συνείδηση του κοινού ως η φυσική συνέχεια του παραδοσιακού ραδιοφώνου» (Συνέντευξη Νικολέτα Ρούλα, 29/05/2018)

Τέλος η κα Νικολέτα στο τελευταίο κατά σειρά ερώτημα της συνέντευξης με αριθμό 8 όπως παρατίθεται στο παράρτημα «Πιστεύετε ότι το διαδικτυακό ραδιόφωνο είναι ένα είδος απειλής για τους εργαζόμενους στο παραδοσιακό ραδιόφωνο;» σχετικά με το ρόλο και τους κινδύνους που δύναται να πυροδοτήσει το διαδικτυακό ραδιόφωνο επισημαίνει ότι «Είναι λογικό ένα διαδικτυακό ραδιόφωνο το οποίο δεν έχει τις υποχρεώσεις που έχει ένας παραδοσιακός σταθμός να γεννά έναν αθέμιτο ανταγωνισμό καθώς έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζει τις τιμές του χαμηλά».

2.2.4.8. Μελλοντικές προοπτικές στο ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή

Από πλευράς μας το ερώτημα σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου σήμερα προσεγγίστηκε με μια ματιά πιο ανοιχτή όσον αφορά στις μελλοντικές δυνατότητες του ραδιοφώνου. Η πρότασή μας βασίζεται στην επιθυμία μας για τη δημιουργία ενός υγιέστερου κόσμου που προσεγγίζει την ψυχαγωγία, τη γνώση και την είδηση με υγιή, χαρούμενο τρόπο χωρίς κινδύνους παραπληροφόρησης ή οποιασδήποτε άλλης μορφής αλλοίωσης

Στο έργο του «Ο Βασιλιάς Ληρ» ο Ουίλιαμ Σαίξπηρ γράφει «Μπορεί να δει κανείς τον κόσμο χωρίς μάτια, κοιτάζοντας μόνο με τα αυτιά του» (Βασιλιάς Ληρ, Σαίξπηρ πράξη 4, σκηνή 6). Η φράση αυτή έχει χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς σε διάφορα συνέδρια και δημόσιες συζητήσεις σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.

Η φράση χρησιμοποιείται και εδώ στη συγκεκριμένη εργασία για να υποδηλώσει τη σπουδαιότητα του ραδιοφώνου. Δεν είναι ίσως τελικά τόσο απαραίτητη η παροχή έτοιμης εικόνας για να γίνει αντιληπτό ένα νόημα, μια ιδέα ή μια πεποίθηση. Ίσως ειδικά στην περίπτωση της ενσυναίσθησης σημαντικότερο είναι να μπορέσει να δημιουργηθεί το ερέθισμα μέσω της ακοής ώστε η πρόσληψη της είδησης, της ιδέας, του προβληματισμού ή και της πεποίθησης να διαμορφωθεί κατά τρόπο ελεύθερο και αυτόνομο από τον ακροατή.

Η φαντασία έχει πολύ μεγαλύτερη επίδραση από την παροχή έτοιμης γνώσης. Είναι η φαντασία που πυροδοτείται ή δύναται να πυροδοτηθεί μέσα από τις ραδιοφωνικές εκπομπές για να εκφραστεί το θυμικό του ακροατή και να κινητοποιηθεί η φυσική του ανάγκη δημιουργίας. Πολλά από τα κοινωνικά προβλήματα της σημερινής εποχής έχουν ήδη αποκτήσει

συγκεκριμένη εικόνα στο μυαλό των ακροατών. Η αντίδραση όμως των ακροατών τις περισσότερες φορές παραμένει παθητική. Η γνώμη τους ή ο προβληματισμός τους δεν έχει διέξοδο επικοινωνίας. Μέσω όμως του διαδικτυακού ραδιοφώνου μπορεί να βρει το δικό του τρόπο έκφρασης.

Σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα όπως το διαδικτυακό ραδιόφωνο όπου του δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας και δημιουργίας κοινωνικών δεσμών όπως ήδη έχουμε αναφέρει παραπάνω, ο κάθε ακροατής μπορεί να μοιραστεί αυτό που πραγματικά πιστεύει αλλά και να διευρύνει τους ορίζοντές του. Μέσα από την πληθώρα ανταλλαγής απόψεων ο κάθε ακροατής τόσο ατομικά όσο και ομαδικά μπορεί να 'επαναστατήσει' και να αφήσει το δικό του αποτύπωμα στο κοινωνικό οικοδόμημα μέσα από την προσωπική του έκφραση.

Μία τέτοια περίπτωση κοινωνικής τρόπον τινά επανάστασης θα μπορούσε να αποτελέσει η δημιουργία μιας σειράς ραδιοφωνικών εκπομπών με ιστορικό περιεχόμενο εξ αφορμής του κοινωνικού προβληματισμού που δημιουργήθηκε για την παραχώρηση από πλευράς της Ελλάδας της λέξης 'Μακεδονία' στην υιοθέτηση της επίσημης ονομασίας της γείτονος χώρας στο χώρο των Βαλκανίων. Ενώ πλήθος τηλεοπτικών εκπομπών και άρθρων είτε σε διαδικτυακές εφημερίδες είτε σε διαδικτυακά περιοδικά πυροδοτήθηκαν από το συγκεκριμένο κοινωνικό γεγονός, δεν υπήρξε ενεργή συμμετοχή των ραδιοφωνικών σταθμών.

Αν για παράδειγμα ένας ραδιοφωνικός σταθμός που λειτουργεί και διαδικτυακά έδινε το λόγο στους πολίτες, πολλές περισσότερες 'αναγνώσεις' του συγκεκριμένου κοινωνικού ζητήματος θα είχαν δοθεί. Εδώ δε θα τεθεί προβληματισμός περί του ποια στάση έπρεπε ή πρέπει να τηρηθεί. Το συγκεκριμένο κοινωνικό γεγονός εξετάζεται μόνο σε σχέση με το ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει το ραδιόφωνο.

Αν το ραδιόφωνο ως φορέας μαζικής ενημέρωσης έδινε τη δυνατότητα προσέγγισης του συγκεκριμένου ζητήματος τότε θα ακούγονταν απόψεις από πολλές διαφορετικές ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες. Χωρίς τη δημιουργία διαδηλώσεων που δυσχεραίνουν την καθημερινότητα των εργαζόμενων και του λοιπού πληθυσμού, θα μπορούσε να επιτευχθεί τουλάχιστον πλήρη ενημέρωση των πολιτών για το τι συμβαίνει, τι έχει προηγηθεί και τι προεκτάσεις μελλοντικές δύναται να έχει η καθεπιθανή επιλογή ή αλλιώς όπως λέγεται στην πολιτική το κάθε πιθανό πολιτικό σενάριο. Ίσως δε όσο τολμηρό και αν ακούγεται ή περίεργο, η απόκτηση και μόνο ιστορικής γνώσης για μια συγκεκριμένη περιοχή της χώρας τους να μπορούσε να κάνει τους πολίτες να νιώσουν πιο ευτυχισμένοι, πιο ειδήμονες, σίγουρα δε όχι αδαείς, όχι παθητικοί και όχι ανενεργοί.

Το ραδιόφωνο λοιπόν σήμερα που οι παγκόσμιες εξελίξεις τρέχουν με καταγιστικό ρυθμό μπορεί να συνδράμει στη δημιουργία ή στην ενίσχυση της ήδη υπάρχουσας ιστορικής ταυτότητας. Ταυτόχρονα βέβαια μέσα από τέτοιες εκπομπές συνδράμει στη δημιουργία της αίσθησης του ενεργού πολίτη. Μία άλλη πτυχή της σημαντικής επίδρασης και του σημαντικού ρόλου που δύναται να έχει το ραδιόφωνο είναι η ιδέα δημιουργίας ραδιοφωνικών εκπομπών που μπορούν να εξυπηρετούν το κοινό μα και το ξεχωριστό ανάλογα με την καταγωγή γλωσσικό αίσθημα.

Ένα πολύ εύστοχο παράδειγμα παράδειγμα αποτελούν οι τοπικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί του Λουξεμβούργου που έχει τρεις επίσημες γλώσσες, τα Γαλλικά, τα Γερμανικά και τα Λουξεμβουργιανά. Το εκπαιδευτικό σύστημα του Λουξεμβούργου είναι τρίγλωσσο ενώ υπάρχει μια πληθώρα μητρικών γλωσσών που παραμένουν σε ζωντανή χρήση στη χώρα χάρη στις διαφορετικές εθνικότητες που προσελκύει η οικονομική του αγορά για μόνιμη οικογενειακή εγκατάσταση. Όπως πληροφορούμαστε από την επίσημη σελίδα του ευρωπαϊκού χάρτη ραδιοφωνικών σταθμών, <http://radiomap.eu/lu/letzebuerg> στο Λουξεμβούργο στην παρούσα στιγμή υπάρχουν δύο ραδιοφωνικοί σταθμοί αποκλειστικά για τους Γερμανόφωνους, με τις ονομασίες RTL Radio και RPR1.

Υπάρχουν παράλληλα 4 σταθμοί αποκλειστικά για τους γαλλόφωνους οι οποίοι είναι οι Bel RTL, L'Essentiel Radio, Radio Contact και RTL Francais, ένας αποκλειστικά αγγλόφωνος, ο ARA City Radio και δύο αποκλειστικά πορτογαλικοί, οι Radio Amizade και Radio Latina, μια και οι Πορτογάλοι κατέχουν τη μερίδα του λέοντος από τον πληθυσμό των οικονομικών μεταναστών του Λουξεμβούργου. (Ευρωπαϊκός χάρτης ραδιοφωνικών σταθμών, <http://radiomap.eu/lu/letzebuerg>) Το δε αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ κάθε σταθμός ενισχύει τη γλωσσική κοινότητα της ομάδας των ακροατών του, παραχωρεί ταυτόχρονα εκπομπή στα Λουξεμβουργιανά με ραδιοφωνικό παραγωγό γηγενή θέλοντας να αποτίσει φόρο τιμής στη χώρα φιλοξενίας των ακροατών του. Σε πρόσφατη μελέτη που διεξήχθη από τη φοιτήτρια Aranfil Tepsulea Raluca του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Επικοινωνία σε Πολύγλωσσα και Πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα» του Πανεπιστημίου του Λουξεμβούργου, η οποία και δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο 2016, υποστηρίχτηκε και αποδείχτηκε επιστημονικά ότι οι ραδιοφωνικοί παραγωγοί που ενεργοποιούνται στο Λουξεμβούργο λειτουργούν ως φορείς διαπολιτισμικότητας.

Με άλλα λόγια εν έτει 2016 αποδείχτηκε και τεκμηριώθηκε ότι το ραδιόφωνο δύναται να λειτουργήσει όχι μόνο ως θεματοφύλακας πολιτισμικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, μα και ως φορέας και τρόπος ενίσχυσης της νέας μορφής πολιτισμού που κυριαρχεί και χαρακτηρίζει τη νέα παγκόσμια κοινωνία του σήμερα αλλά και του αύριο. Μέχρι στιγμής λοιπόν έχει παρουσιαστεί η έρευνα και η επιστημονική απόδειξη που έχει πραγματωθεί σε δύο μέχρι στιγμής πεδία όσον αφορά στο ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.

Το ραδιόφωνο δύναται να ενισχύσει την κοινωνικότητα και την κοινωνικοποίηση μα ταυτόχρονα δύναται να ενισχύσει τη γλωσσική ταυτότητα, την πολιτισμική και πολιτιστική ταυτότητα μα και να δημιουργήσει και να εμφυτεύσει την ιδέα μιας νέας παγκόσμιας πολιτιστικής και πολιτισμικής ταυτότητας. Αυτά τα προαναφερόμενα πεδία έχουν λοιπόν σχέση με την εκπαιδευτική – υπό την ευρύτερη έννοια του όρου- λειτουργία του ραδιοφώνου.

Μπορεί ανατρέχοντας στην ιστορική αναδρομή του ραδιοφώνου που παρουσιάστηκε και σε αυτήν την εργασία να βρούμε από τα πρώτα χρόνια εξάπλωσης του ραδιοφώνου στις ζωές των ανθρώπων σπόρους της εκπαιδευτικής του λειτουργίας. Μα η αλήθεια είναι ότι όπως είδαμε μέχρι στιγμής μέσα από την ιστορική αναδρομή της πορείας του ραδιοφώνου τόσο στον εγχώριο Ελλαδικό χώρο όσο και στον παγκόσμιο ότι ο ρόλος του ραδιοφώνου στη ζωή των ανθρώπων ταυτίστηκε κυρίως με το ρόλο της ενημέρωσης και της ψυχαγωγίας.

Σήμερα λοιπόν που η πληροφορία ταξιδεύει πριν ακόμα συμβεί πώς μπορεί κάποιος να θεωρήσει ότι το ραδιόφωνο θα μείνει περιορισμένο μόν σε αυτό το διττό ρόλο; Δεν μπορεί είναι η απάντηση. Γιατί απλούστατα το ίδιο το ραδιόφωνο έχει αποδείξει ότι μπορεί να αποκτήσει και ρόλο εκπαιδευτικό.

Για τον όρο Εκπαίδευση έχουν ειπωθεί πολλά. Και ο ρόλος αυτής της εργασίας δεν είναι να παρουσιάσει τι είναι η εκπαίδευση. Μα λαμβάνοντας κάποιες θεμελιώδεις αρχές σχετικά με το τι είναι ή τι οφείλει να είναι η εκπαίδευση, η παρούσα εργασία παρουσιάζει τον τρόπο που το Ραδιόφωνο μπορεί να συνδράμει στους στόχους της εκπαίδευσης. Υπάρχει ένα περιστατικό που μνημονεύεται στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία σχετικά με την απάντηση που έδωσε ο στρατηγός Θεμιστοκλής, γνωστός πολιτικός και στρατηγός την εποχή των Περσικών πολέμων στην Αρχαία Αθήνα όταν αμφιβητήθηκε για την ηγετική του ικανότητα και εξυπνάδα.

Ένα πολίτης καταγόμενος από τη Σύρο του απηύθυνε την άποψή του ότι κάθε ένας θα μπορούσε να είχε γίνει μεγάλος και τρανός σαν το Θεμιστοκλή αν ήταν γεννημένος στην Αθήνα. Και ο Θεμιστοκλής του απάντησε «Ούτε εσύ, ούτε εγώ θα γινόμαστε δεύτερος Θεμιστοκλής αν είχαμε γεννηθεί αλλού». Η απάντηση αυτή μνημονεύεται στο χώρο της εκπαιδευτικής κοινότητας προκειμένου να καταδείξει τη σπουδαιότητα συνδυασμού των χαρακτηριστικών της εκάστοτε ανθρώπινης προσωπικότητας με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται.

Ουσιαστικά η εκπαίδευση ως διαδικασία οφείλει να ερευνά, να εξερευνά και να αξιοποιεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και χαρίσματα κάθε ανθρώπινης προσωπικότητας διαμορφώνοντας παράλληλα το κατάλληλο για πρόοδο και εξέλιξη περιβάλλον. Συνεπώς η εκπαίδευση είναι μια συνεχόμενη διαδικασία που επηρεάζεται από όλους τους παράγοντες που υφίστανται στην παρούσα στιγμή είτε σε λανθάνουσα είτε σε ενεργή μορφή. Η εκπαίδευση είναι μια διαδικασία που παρέχει τις γνώσεις αλλά και τον τρόπο προσέγγισης, αφομοίωσης και επεξεργασμού της νεοαποκτηθείσας γνώσης. Αυτός είναι και ο λόγος που το Ραδιόφωνο σήμερα μπορεί να διαδραματίσει έναν άκρως εκπαιδευτικό ρόλο χωρίς να παραμελήσει το ρόλο της ενημέωσης ή και της ψυχαγωγίας. Άλλωστε λαμβάνοντας υπόψη την ευρεία έννοια του όρου τη εκπαίδευσης, τόσο η ενημέρωση όσο και η ψυχαγωγία μπορούν να ενταχθούν στην ευρύτερη εκπαιδευτική διαδικασία.

Το ραδιόφωνο μπορεί λοιπόν να βρει τον τρόπο όχι μόνο να επιβιώσει ως ένα παλιό ή παρωχημένο μέσο μαζικής ενημέρωσης αλλά να ακολουθεί τις εξελίξεις της παγκόσμιας κοινότητας, να αλλάζει μορφή, ώστε να πρωταγωνιστεί με το δικό του τρόπο στην καθημερινότητα του σύγχρονου ανθρώπου. Βέβαια η δυσκολία έλλειψης της εικόνας ως μέσο έκφρασής του παραμένει μια δυσκολία έντονη για το ραδιόφωνο.

Το ραδιόφωνο θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι θα πρέπει να είναι σε συνεχή εγρήγορση ώστε να διεκδικεί την προσοχή του ακροατή αλλά και να συμβάλλει στη διαμορφωση της βελτίωσης της ζωής του και της σκέψης του.

Όπως αναφέρθηκε σε πρόσφατη συνέντευξή του για το μέλλον του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή ο κος Γ. Πλειός, καθηγητής επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, την οποία παραχώρησε στο ραδιοφωνικό σταθμό «Πρακτορείο

FM104.9» στις 03.02.2018 με αφορμή την παγκόσμια ημέρα ραδιοφώνου που γιορτάζεται στις 03 Φεβρουαρίου κάθε χρόνο «Η εν δυνάμει κυριαρχία της μουσικής στο ραδιόφωνο είναι πιθανότατα ένα αποτέλεσμα της προσπάθειας του μέσου να χωρέσει κάπου ανάμεσα στις υπόλοιπες δραστηριότητες του σύγχρονου ανθρώπου χωρίς να απαιτεί την αποκλειστικότητα. Τελικά, ο ξεχωριστός ρόλος του ραδιοφώνου είναι να αποτελεί απλώς ένα διάλειμμα ή μια διέξοδο από τον κορεσμό που προκαλεί ο βομβαρδισμός των εικόνων; Και πάλι: είναι απαραίτητο αυτά τα δύο να είναι απέναντι; Τα «ιντερνετικά» ραδιόφωνα δείχνουν πως όχι.» (Γ.Πλειός, 2018).

Συνεχίζοντας ο κος Πλειός είπε ότι «Θα αλλάξει ο τρόπος μετάδοσης και αυτό θα αλλάξει και τον τρόπο ακρόασης του ραδιοφωνικού σήματος. Εάν θα επηρεάσει τον αριθμό των ραδιοφωνικών σταθμών, τις κατηγορίες και το είδος τους, θα το δούμε». Ο καθηγητής Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών υποστήριξε ότι θα είναι ένα τοπίο διαφορετικό, χωρίς όμως ο ίδιος να αναμένει συνταρακτικές αλλαγές στο ραδιόφωνο. «Σίγουρα το ψηφιακό ραδιόφωνο εφόσον είναι πανελλαδικής εμβέλειας θα ακούγεται οπουδήποτε καθώς όπως ξέρετε τα fm έχουν περιορισμένη εμβέλεια» είπε ο κος Πλειός (Γ.Πλειός, 2018)

Η συνέντευξη του κου Πλειού έκλεισε τονίζοντας από πλευράς του τα εξής «Το ραδιόφωνο σε σχέση μετά τα παλιά μέσα, δηλαδή τον τύπο και την τηλεόραση είναι στην καλύτερη θέση, καθώς διατηρεί και αυξάνει το κοινό του, ενώ επισύρει τη μικρότερη δυσπιστία. Το ραδιόφωνο έχει μεγαλύτερη γκάμα εξειδικευμένης θεματολογίας και το κοινό του είναι πάντα πιο πιστό» (Γ. Πλειός, 2018) Ο κος Γ. Πλειός αναφέρθηκε διεξοδικά στη διάρκεια της συνέντευξής του στις νέες μορφές ραδιοφώνου αναλύοντας το ρόλο της κάθε μορφής. Συγκεκριμένα ο κος Πλειός είπε ότι «Το ραδιόφωνο στην ψηφιακή εποχή παίρνει μια διαφορετική μορφή. Καθώς το σήμα από το αναλογικό σήμα γίνεται ψηφιακό και οι τεχνολογίες της πληροφορικής και των επικοινωνιών εξελίσσονται ραγδαία, τα μέσα αυτά αλλάζουν και εκσυγχρονίζονται και νέα μέσα εμφανίζονται.

Το διαδίκτυο επίσης παίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτές τις αλλαγές. Για πάνω δηλαδή από 60 χρόνια «ακούμε» ραδιόφωνο αναλογικά. Σήμερα με το DAB τα πράγματα αλλάζουν και ο ήχος μπαίνει σε ψηφιακό αυλάκι. Το DAB (Digital Audio Broadcasting) είναι μια πλατφόρμα επίγειας μετάδοσης και λήψης ψηφιακού ήχου και άλλων πληροφοριών όπως κινούμενη εικόνα, κείμενο και γραφικά. Όμως το διαδίκτυο συνέβαλε στην εμφάνιση και μίας άλλης μορφής ραδιοφωνικής μετάδοσης. Το διαδικτυακό ραδιόφωνο (Web radio) εκπέμπει αρχεία ροής (ο ήχος φορτώνεται εκείνη την στιγμή που παίζει) χρησιμοποιώντας την τεχνολογία streaming. Η ευκολία της εκπομπής ήχου μέσω του διαδικτύου αλλά και της άμεσης επικοινωνίας του “παραγωγού” και των ακροατών με τη χρήση chat ή των κοινωνικών δικτύων όπως επίσης και η ελευθερία χρήσης των ουσιαστικά “άπειρων” διαδικτυακών συχνοτήτων κατέστησε το νέο μέσο πολύ δημοφιλές. Παράλληλα εμφανίστηκε η έννοια του Podcasting, που είναι η εμπορική ονομασία της μεταφόρτωσης ηχογραφημένων εκπομπών. Ο ακροατής μπορεί να επιλέξει να ακούσει αυτό που επιθυμεί, τη στιγμή που το επιθυμεί, από ένα αρχείο εκπομπών, με τη βοήθεια διαφόρων εργαλείων αναζήτησης.

Τα ψηφιακά “νέα μέσα” που δημιουργήθηκαν με την εξέλιξη του διαδικτύου άλλαξαν ριζικά τον τρόπο που ακούμε ραδιόφωνο και βλέπουμε τηλεόραση. Πλέον από ακροατές και θεατές γινόμαστε παραγωγοί και δημιουργούμε περιεχόμενο (User Generated Content, UGC). Έχουμε επίσης τη δυνατότητα να αλληλεπιδράσουμε με τον δημιουργό και να έρθουμε σε επαφή μαζί του σε πραγματικό χρόνο. Μπορούμε να συμμετέχουμε σε δίκτυα και κοινότητες με κοινά ενδιαφέροντα (social media), να μάθουμε να εκπαιδευούμε αλλά και να εκπαιδευόμαστε» (Γ.Πλειός 2018)

Με αφορμή λοιπόν τα 90 χρόνια που συμπληρώθηκαν το 2018 από τότε που ξεκίνησε το ελληνικό ραδιόφωνο ως ιδιωτικό Ράδιο Τσιγγιρίδη έχει διανύσει μια μεγάλη πορεία προόδου. Εξίσου ενδιαφέροντα και σημαντικά σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή ήταν τα συμπεράσματα της ημερίδας που πραγματοποιήθηκε στις 21/03/2018 με θέμα «Τι σημαίνει η μετάβαση από το αναλογικό στο ψηφιακό ραδιόφωνο».

Η ημερίδα οργανώθηκε από το το υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής σε συνεργασία με το WorldDAB και το EBU. Στην ημερίδα μίλησαν εκπρόσωποι ξένων χωρών που έχουν ήδη μεταβεί στην ψηφιακή εποχή και μετέδωσαν στο ελληνικό κοινό τις εμπειρίες τους από την ψηφιακή μετάβαση στο DAB. Με θετικά λόγια μίλησαν οι περισσότεροι, κάνοντας λόγο για οικονομικά αλλά και ποιοτικά οφέλη για το κοινό.«Ο γενικός γραμματέας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας Λευτέρης Κρέτσος στον χαιρετισμό του είπε ότι η Ελλάδα μπορεί και θέλει να ακολουθήσει τις τεχνολογικές εξελίξεις και έκανε λόγο για ένα άναρχο τοπίο στο ραδιόφωνο, το οποίο οφείλει άμεσα να ρυθμιστεί. Μίλησε για τα οφέλη του ψηφιακού ραδιοφώνου, την αύξηση του φάσματος, τη μείωση της ακτινοβολίας κ.α. Ο κ. Κρέτσος σημείωσε ότι η κυβέρνηση θα αναλάβει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για την ενημέρωση των αρμόδιων φορέων αλλά και του κοινού, κάνοντας λόγο για έναν ευρύ διάλογο ο οποίος ξεκινά από σήμερα με τη διοργάνωση αυτού του φόρουμ.

Ο Γενικός Γραμματέας Ενημέρωσης σημείωσε τέλος, ότι χρειάζεται ανοικτό μυαλό για να πάμε μπροστά, προσθέτοντας ότι ο δρόμος προς το ψηφιακό ραδιόφωνο είναι ασφαλής.» (Πηγή<https://left.gr/news/me-ton-fako-toy-left-ti-simainei-i-metavasi-apo-analogiko-sto-psifiako-radiofono>) Στην ίδια ημερίδα τονίστηκε η αναγκαιότητα να ενημερωθούν οι πολίτες για το είδος και τις δυνατότητες του ψηφιακού ραδιοφώνου. Επίσης σκιαγραφήθηκε η δυνατότητα του ψηφιακού ραδιοφώνου να δώσει μια φιλική στο περιβάλλον λύση αφού χάρη στον τρόπο λειτουργίας του ψηφιακού ραδιοφώνου μειώνονται οι κεραίες και η ακτινοβολία που εκπέμπεται από αυτές. Παράλληλα όμως το ψηφιακό ραδιόφωνο δίνει τη δυνατότητα για μεγαλύτερο αριθμό αδειοδοτούμενων σταθμών.. Σημαντικό κρίθηκε επίσης από πλευράς μας στο πλαίσιο διερεύνησης του ρόλου του σύγχρονου ραδιοφώνου σήμερα να παραθέσουμε απόσπασμα από την ομιλία της κας Μαρέγια Γκαμπριέλ, Επιτρόπου της Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο 2018 επίσης.

Η ομιλία της κας Γκαμπριέλ με τίτλο «Η ψηφιακή μετάβαση μπορεί να γίνει γρήγορα και να αποφέρει πολλά θετικά» παρουσιάστηκε ουσιαστικά το εύρος των δυνατοτήτων του Ψηφιακού ραδιοφώνου υπό το πρίσμα του τι ρόλο δύναται αν διαδραματίσει σήμερα το ραδιόφωνο. Η κα Γκαμπριέλ αναφέρθηκε «στα θετικά από τη μετάβαση στο ψηφιακό ραδιόφωνο, είτε αυτά έχουν να κάνουν με το πλήθος πληροφοριών και ποιοτικής ακρόασης για

το κοινό, είτε για τη μεγάλη μείωση του κόστους από την ψηφιακή μετάδοση. Οι χώρες που ήδη έχουν αγκαλιάσει το ψηφιακό ραδιόφωνο είχαν μια χρονοβόρα περίοδο προσαρμογής, αλλά όπως σημείωσαν οι περισσότεροι, η τεχνολογία τα τελευταία χρόνια τρέχει προς αυτόν τον τομέα. Ειδική μνεία έγινε στην εθνική πολιτική που οφείλει η κάθε χώρα να τηρήσει ως προς την ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού, αλλά και όλων των επιχειρηματιών που εμπορεύονται ραδιόφωνα, είτε για τα αυτοκίνητα, είτε ιδιωτικής χρήσης, καθώς το κόστος αλλαγής μιας συσκευής μπορεί να είναι απαγορευτικό για πολλά νοικοκυριά, υπογράμμισαν. Ωστόσο, όπως τόνισαν όλοι, με σωστό προγραμματισμό από πλευράς κυβερνητικής πολιτικής, η ψηφιακή μετάβαση μπορεί να γίνει γρήγορα και να αποφέρει πολλά θετικά και από οικονομικής άποψης αλλά και από άποψης ποιότητας μετάδοσης και προγράμματος.» (Γκαμπριέλ, Μ., 2018)

Σε πρόσφατη επίσης έρευνα με τίτλο «Γιατί το ραδιόφωνο παραμένει ακόμα σχετικό στην ψηφιακή εποχή» που έχει δημοσιευτεί από τον Alan May (μετάφραση από τα αγγλικά του άρθρου Why Radio is still relevant in a digital age, 2013) παρατίθενται κάποια πολύ ωφέλιμα συμπεράσματα σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή. Ο Alan May (2013) αναφέρεται στο γεγονός ότι οι ώρες που ακούν οι άνθρωποι ραδιόφωνο είναι σταθερές σε αριθμό σε σύγκριση με τις ώρες που άκουγαν πριν από πέντε χρόνια. Εξακολουθείται και παρατηρείται το φαινόμενο κυριαρχίας του ραδιοφώνου σε καταστήματα, γραφεία, τράπεζες και φυσικά μέσα στο αυτοκίνητο κατά τη διάρκεια της οδήγησης αφού το αυτοκίνητο παραμένει το πιο σημαντικό και πρωταρχικό περιβάλλον απόλυτης κυριαρχίας του ραδιοφώνου. (Alan May, 2013).

Φυσικά χάρη στις νέες τεχνολογίες είναι γνωστό ότι μπορεί και μέσα στο αυτοκίνητο να συνδυαστεί εικόνα και ήχος αλλά το ραδιόφωνο παραμένει πρώτο και κυρίαρχο από πλευράς των οδηγών κάτι που δύσκολα θα αλλάξει αφού ο οδηγός πάντα θα οφείλει να κρατά τα μάτια του στη διαδρομή ενώ θα έχει τη δυνατότητα να ακούει ραδιόφωνο. Επιπρόσθετα ο Alan May επισημαίνει ότι με βάση τις έρευνες που πραγματοποιούνται διαπιστώθηκε η ωφέλεια της τεχνολογίας podcast στο σύγχρονο ραδιόφωνο. Το σύγχρονο ακροατήριο λοιπόν μπορεί να ενδυναμώσει τη σχέση του με τη μουσική, να ενισχύσει τη μουσική του παιδεία και εντυπώσει σε νέα είδη και νέες τάσεις μουσικής αφού έχει πια τη δυνατότητα να επανέρχεται στα μουσικά ακούσματα με τα οποία ήρθε σε επαφή σε μια συγκεκριμένη στιγμή μέσα στην ημέρα. (Alan May, 2013)

Χάρη στην εφαρμογή podcast οι σύγχρονοι ακροατές μπορούν να επανέρχονται στα μουσικά ακούσματα που τράβηξαν την προσοχή τους κατά τη διάρκεια της ημέρας. Είναι η δυνατότητα αυτονομίας από το αρχικά μεταδιδόμενο ραδιοφωνικό σήμα που δημιουργεί στο σύγχρονο ακροατή την αίσθηση ότι βιώνει μια διαδραστική σχέση με το ραδιόφωνο και όχι παθητική. (Alan May, 2013) Ενδεικτικό είναι το νούμερο που αναφέρεται στο συγκεκριμένο άρθρο από πλευράς του Alan May σχετικά με την ωφέλεια του podcast και την επίδρασή του στο ρόλο του ραδιοφώνου σήμερα. Ο Alan May αναφέρεται στη συγκεκριμένη ραδιοφωνική εκπομπή των ραδιοφωνικών εκφωνητών Mark Kermode και Simon Mayo στο ραδιοφωνικό σταθμό BBC με θέμα κριτική παρουσίαση ταινιών. Η αρχική τους εκπομπή που μεταδόθηκε το 2005 εμφάνισε 42 προσβάσεις από χρήστες για κατέβασμά της ενώ το 2013 η αρχική εκπομπή προσεγγίστηκε 150,000 φορές κάθε εβδομάδα. Στη σημερινή εποχή οι συγκεκριμένοι

ραδιοφωνικοί παραγωγοί έχουν προχωρήσει στη διανομή του περιεχομένου της εκπομπής τους με απευθείας μετάδοση μαγνητοσκοπημένου βίντεο της εκπομπής τους στο Youtube.

2.2.4.9. Ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή στην ανάπτυξη της οικονομίας και στην ενίσχυση της παγκόσμιας αγοράς

Εξίσου σημαντική φαίνεται να είναι η συμβολή του σύγχρονου ραδιοφώνου στο χώρο της διαφήμισης. Στη σημερινή εποχή όπως αναφέρεται στο ανωτέρω αναφερόμενο άρθρο του Alan May, περίπου ένα ποσοστό της τάξεως του 92% των ακροατών από ηλικίας 12 ετών ή παραπάνω ακούν ραδιόφωνο κάθε εβδομάδα.

Μία συγκεκριμένη αναφορά για το ραδιοφωνικό σταθμό BIA/Kelsey δείχνει ότι το εισόδημα του σταθμού από τις διαφημίσεις του το 2012 έφτασε στο συνολικό νούμερο των 16,5 δισεκατομμυρίων δολλαρίων, ποσό που αποτελεί αύξηση 1% από το ποσό του εισοδήματος το έτος 2011. Μία δεύτερη οικονομική αναφορά δείχνει ότι κάθε έτος η αύξηση του εισοδήματος του σταθμού από τις διαφημίσεις που θα μεταδίδονται μέσω της ψηφιακής του μορφής λειτουργίας θα φτάσει το ποσοστό 10,8% σε ετήσια βάση μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια σε αντίθεση με το ποσοστό 2,5% που θα παραμείνει ως εισόδημα από τις διαφημίσεις από τη μορφή του συμβατικού ραδιοφώνου.

Το σύγχρονο ραδιόφωνο λοιπόν με βάση τη συγκεκριμένη μελέτη που παρουσιάζεται στο άρθρο του Alan May μπορεί να κατακτήσει την προσοχή του ακροατή για 30 έως 60 δευτερόλεπτα με περιεχόμενο και τρόπο πια που κατορθώνει πιο επιτυχημένα να μεταφέρει το εκάστοτε μήνυμα στον εκάστοτε καταναλωτή. Η ψηφιακή μορφή του ραδιοφώνου βελτιώνει τη μορφή των ραδιοφωνικών διαφημίσεων που βελτιωμένες και εμπλουτισμένες με χιούμορ, μουσικά σποτ, παρέμβαση και φράσεις διασημοτήτων και διαδικτυακές διευθύνσεις σελίδων καταλήγουν να επιτυγχάνουν το στόχο τους με ακόμα μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Οι διαφημίσεις του ψηφιακού ραδιοφώνου ουσιαστικά χάρη στην ευρύτερη προσβασιμότητά τους ενισχύουν τις αγορές του καταναλωτικού κοινού που κινητοποιούνται από αυθόρμητες κατά κύριο λόγο επιλογές ενισχυμένες από το θυμικό του ακροατή-καταναλωτή που έχει επηρεαστεί από τις ψηφιακές ραδιοφωνικές διαφημίσεις. (Alan May, 2013) Φαίνεται ότι οι ραδιοφωνικές διαφημίσεις μπορούν σήμερα δεδομένης του υπερβολικά γρήγορου ρυθμού ζωής να οδηγήσουν τους καταναλωτές πιο εύκολα στα καταστήματα λιανικής πώλησης. Συνεπώς αποδεικνύεται ότι το σύγχρονο ραδιόφωνο συμμετέχει στην αγορά της οικονομίας σήμερα συμβάλλοντας στην οικονομική πρόοδο. (Alan May, 2013)

Το σύγχρονο ραδιόφωνο είτε μέσω των διαφημίσεών του που έχουν βελτιωθεί σε περιεχόμενο και προσβασιμότητα είτε μέσω της εκάστοτε διαφημιστικής καμπάνιας που μπορεί να οργανώσει το ραδιόφωνο στη σύγχρονη εποχή μπορεί να δημιουργήσει μια νέα πολύ πιο ωφέλιμη και ευεργετική σχέση μεταξύ του περιεχομένου της διαφήμισης, του διαφημιστή και του καταναλωτή. (Alan May, 2013).

2.2.4.10. Ο ρόλος του ραδιοφώνου στην σύγχρονη εποχή σχετικά με τη συνδρομή του στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων

Μια άλλη εξίσου σημαντική πτυχή του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή είναι ο αυστηρά κοινωνικοποιητικός ρόλος του σε περιοχές υποβαθμισμένης αστικής ανάπτυξης, περιοχές με φαινόμενα αυξητικής τάσης βίας ή και εγκληματικότητας ή σε περιοχές με χαμηλότερο επίπεδο ζωής και φαινόμενα φτώχειας ή κοινωνικής μιζέριας.

Συγκεκριμένα ένα άρθρο που κρίθηκε αρκετά ενδιαφέρον και ωφέλιμο από πλευράς μας σχετικά με αυτήν την πτυχή του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή είναι το άρθρο με τίτλο στα ελληνικά μεταφρασμένο σε ελεύθερη απόδοση από τον πρωτότυπο τίτλο στα αγγλικά «Ο ρόλος του Κοινωνικού ραδιοφώνου στη βελτίωση της ζωντανίας της κοινωνικής ομάδας (πρωτότυπος τίτλος στα Αγγλικά : The Role of Community Radio in Livelihood Improvement : The Case of Simli Radio). Το συγκεκριμένο άρθρο είναι δημοσιευμένο στον 5ο τόμο του επιστημονικού περιοδικού «Field Actions Science Reports» έτους 2011 (απόδοση ελεύθερης μετάφρασης στα Ελληνικά, Αναφορές σε Επιστημονικές πράξεις/πρωτοβουλίες σε Επιστημονικά Πεδία). Στο συγκεκριμένο άρθρο λοιπόν οι συγγραφείς Seidu Al-hassan, Alhassan Andani and Abdulai Abdul-Malik παρουσιάζουν τα αποτελέσματα μιας μελέτης που διεξήγαγαν σε αστικές περιοχές της Βορειότερης Περιοχής της Γκάνα ονόματι Τόλον – Κουμπούνγκου και Σαβαλούγκου-Νάντον.

Δώδεκα (12) κοινότητες και άρα κατά συνέπεια δώδεκα κοινωνικές ομάδες συμμετείχαν στην έρευνα τα αποτελέσματα της οποίας ουσιαστικά έδειξαν ότι η λειτουργία του ραδιοφωνικού σταθμού Simli Radio υπό καθεστώς συμβατό με τις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής συνέβαλε ουσιαστικά ως εκπαιδευτικό εργαλείο. Το εκπαιδευτικό αυτό εργαλείο οδήγησε τις κοινότητες στην εύρεση καλύτερων και πιο αποτελεσματικών τρόπων για επίλυση κοινωνικών προβλημάτων από ποικίλους τομείς όπως ο πολιτισμός, η αστική εξάπλωση και οι περιβαλλοντικές κατασκευές, η υγιεινή, η ασφάλεια των πολιτών, η ανάπτυξη και στήριξη της αγροτικής οικονομίας. (Seidu Al-hassan, Alhassan Andani and Abdulai Abdul-Malik, 2011) Ουσιαστικά η έρευνα όπως εκτίθεται δείχνει ότι ο ραδιοφωνικός σταθμός κατόρθωσε στη σημερινή εποχή στη βορειότερη περιοχή της Γκάνα, μία περιοχή υποβαθμισμένη κοινωνικά, να εμφυσήσει στους κατοίκους που χαρακτηρίζονται από ένα χαμηλότερο σε σχέση με ανεπτυγμένα αστικά κέντρα μορφωτικό επίπεδο την έννοια του κοινωνικού δικαιώματος και της κοινωνικής υποχρέωσης. (Seidu Al-hassan, Alhassan Andani and Abdulai Abdul-Malik, 2011)

Η εμφύσηση αυτών των κοινωνικών ιδιοτήτων οδήγησε τις κοινωνικές ομάδες να μπορέσουν να εγκαθιδρύσουν και να βιώσουν πιο αναπτυγμένες οικονομικές σχέσεις οι οποίες αδιμφισβήτητα συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη αυτής της περιοχής. (Seidu Al-hassan, Alhassan Andani and Abdulai Abdul-Malik, 2011). Συμπερασματικά λοιπόν η συγκεκριμένη έρευνα απέδειξε ότι ένας ραδιοφωνικός σταθμός μπορεί στη σημερινή εποχή να λειτουργήσει ως επικοινωνιακός διάλογος ώστε να ενισχυθούν οι κοινωνικοί ομαδικοί στόχοι μιας κοινωνικής ομάδας ή ενός ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, και ταυτόχρονα να αποκτηθούν νέες δεξιότητες, νέες οπτικές γωνίες θέασης της πραγματικότητας και ερμηνείας της.

Ουσιαστικά ο ραδιοφωνικός σταθμός στη Βορειότερη περιοχή της Γκάνα απέδειξε ότι το ραδιόφωνο μπορεί στη σύγχρονη εποχή να ενσωματωθεί ως βασικός φορέας της αστικής ανάπτυξης. Επίσης η έρευνα απέδειξε ότι ο κόσμος σήμερα περισσότερο από ποτέ έχει ανάγκη να πιστεύσει σε κάτι που μπορεί να τον κάνει να νιώσει ενεργός. (Seidu Al-hassan, Alhassan Andani and Abdulai Abdu-Malik, 2011). Από τη στιγμή που οι κάτοικοι είχαν δικαίωμα στη διαμόρφωση του περιεχομένου των εκπομπών ένιωσαν ότι έχουν έναν ενεργό κοινωνικό ρόλο γεγονός που συνέβαλε στην απόκτηση από πλευράς τους μιας καλύτερης μόνιμης διάθεσης απέναντι στη ζωή. (Seidu Al-hassan, Alhassan Andani and Abdulai Abdul-Malik, 2011)

2.2.4.11. Ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή αναφορικά με τη συνδρομή του στην ενίσχυση της δια βίου εκπαίδευσης

Μία έτερη ιδέα που έχει αρχίσει και κυριαρχεί στις σχολικές μα και πανεπιστημιακές κοινότητες είναι η χρήση του ραδιοφωνικού σταθμού που δημιουργείται στο πλαίσιο των εξωσχολικών ή φοιτητικών δραστηριοτήτων ή των ήδη υφιστάμενων ραδιοφωνικών σταθμών όχι μόνο για ανταλλαγή απόψεων πάνω σε θέματα εξεταστέας ύλης, ζητήματα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης ή και διδακτικών μεθόδων - χωρίς βέβαια να παραλειφθούν οι δυνατότητες αυτών των ραδιοφωνικών σταθμών να συνδράμουν όπως ήδη έχουμε αναφερθεί παραπάνω στην δια βίου εκπαίδευση των ακροατών, των μετέπειτα μεγαλύτερων σε ηλικία ενηλίκων και υπευθύνων πολιτών – αλλά και για συγκεκριμένο μαθησιακό στόχο όπως η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας.

Συγκεκριμένα στη σημερινή εποχή που ο σύγχρονος άνθρωπος βρίσκεται και κινείται σε ένα πολυγλωσσικό περιβάλλον αποδεικνύεται από την επιστημονική έρευνα ότι το σύγχρονο ραδιόφωνο της σύγχρονης εποχής μπορεί να συνδράμει στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας από πλευράς των ακροατών του. Το άρθρο στο οποίο θα αναφερθούμε σε αυτήν εδώ την εργασία είναι το άρθρο του δασκάλου της Αγγλικής γλώσσας ως ξένης γλώσσας Karel Zdarek. Ο τίτλος του άρθρου είναι σε ελεύθερη απόδοση μετάφρασης στα Ελληνικά «Ο ρόλος του ραδιοφώνου – η χρήση ενός προσομοιωμένου ραδιοφωνικού σταθμού στη Διδασκαλία της Αγγλικής ως ξένης γλώσσας» με πρωτότυπο τίτλο «Radio role-play – the use of a simulated radio studio in TEFL» δημοσιευμένου στο επιστημονικό περιοδικό Scenario το 2013, Τεύχος 1, Τόμος 8.

Ο Zdarek ουσιαστικά υποστηρίζει ότι λόγω της αυξημένης αγάπης της νεολαίας για τη νέα μορφή του ψηφιακού ραδιοφώνου, μπορεί η διδασκόμενη νεολαία να έρθει σε επαφή με την ιδέα μιας προσομείωσης ενός ραδιοφωνικού σταθμού μέσα στην τάξη. Οι μαθητές αναλαμβάνουν το ρόλο του ραδιοφωνικού παρουσιαστή και του καλεσμένου οπότε χτίζουν μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο από άποψη χρόνου, σεβασμού του τρόπου λειτουργίας μα και του λεξιλογίου μιας ραδιοφωνικής εκπομπής τη δική τους εκπομπή. (Zdarek,2013)

Έτσι οι μαθητές προσεγγίζουν τη γραμματική μα και το λεξιλόγιο καθώς και φράσεις της καθομιλουμένης της γλώσσας που μαθαίνουν προσεγγίζοντάς τη μέσα από ένα πολύ ενδιαφέροντα και που οικείο σε αυτούς τρόπο, τη δημιουργία μιας ραδιοφωνικής εκπομπής.

(Zdarek,2013) Η προσομείωση του ραδιοφωνικού σταθμού προσφέρει στους μαθητές την αίσθηση της ανωνυμίας και ασφάλειας που προκύπτει από την έλλειψη οπτικής εικόνας και προσφέρεται από το ραδιόφωνο με αποτέλεσμα να εμπλέκονται οι μαθητές περισσότερο. (Zdarek,2013). Η χρήση του ραδιοφώνου σε προσομειωμένη μορφή μπορεί να προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα ευχέρειας, αυθορμητισμού και έκφρασης συναισθημάτων. (Holden 1981: 1; Maley and Duff 2009: 1-2), Larsen-Freeman (2000: 80; 134).

Οι μαθητές συγκεντρώνονται ο καθένας στην παραγωγή του δικού του ραδιοφωνικού προγράμματος με αποτέλεσμα τη βύθιση του μαθητή στη χρήση της γλώσσας αυτόματα προκειμένου να πραγματοποιήσει τη ραδιοφωνική εκπομπή των ονείρων του. (Zdarek,2013). Στο άρθρο του λοιπόν ο Zdarek παρουσιάζει τα οφέλη του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή στο χώρο της διδασκαλίας ξένων γλωσσών μετά από 6 μήνες που πραγματοποιήθηκε το συγκεκριμένο πείραμα με εφαρμογή προσομειωμένου ραδιοφωνικού σταθμού σε μια συγκεκριμένη μαθητική τάξη την ώρα της διδασκαλίας των Αγγλικών ως ξένης γλώσσας. Τα ερωτήματα που τέθηκαν στους μαθητές που βίωσαν το ρόλο του ραδιοφωνικού παραγωγού αλλά και του καλεσμένου της ραδιοφωνικής εκπομπής, ήταν ουσιαστικά τρία.

Οι μαθητές ρωτήθηκαν πώς ένιωσαν όταν βίωσαν την εμπειρία δημιουργίας μιας ραδιοφωνικής εκπομπής έστω και προσομειωμένης, αν είδαν αποτέλεσμα και συγκεκριμένα ποιο και αν έχουν κάτι να προτείνουν για τους ραδιοφωνικούς σταθμούς που ακούν οι ίδιοι. Οι μαθητές απάντησαν ανώνυμα και οι απαντήσεις τους ουσιαστικά κυμάνθηκαν μεταξύ 60 έως 100 λέξεων στις οποίες είπαν τα κάτωθι:

- Οι ραδιοφωνικές εκπομπές που δημιουργήσαμε έστω και προσομειωμένες ήταν ευεργετικές για την εκμάθηση της Αγγλικής ως ξένης γλώσσας
- Οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές μας οδήγησαν σε απόκτηση μεγαλύτερης ευχέρειας και αυτοπεποίθησης στον προφορικό λόγο
- Οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές μας προσέφεραν την ευκαιρία να ενεργοποιήσουμε λεξιλόγιο που ήδη γνωρίζαμε
- Οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές μας κινητοποίησαν να αναζητήσουμε έμπνευση από τις σχέσεις με τους φίλους μας, από την καθημερινή μας ζωή
- Οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές μας βοήθησαν να απαλλαγούμε από το φόβο να μιλήσουμε
- Οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές μας βοήθησαν να απαλλαγούμε από το φόβο του να κάνουμε λάθος
- Οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές μας προκαλούν την αίσθηση ότι είμαστε σε πραγματικό ραδιοφωνικό σταθμό και αυτό είναι φανατικό γιατί νιώθουμε αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας της δημόσιας ενημέρωσης
- Οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές μας προκαλούν την αίσθηση ότι βιώνουμε πραγματικά συναισθήματα για καταστάσεις εντός των οποίων χτίζονται οι προσομειωμένες ραδιοφωνικές εκπομπές. Έτσι αυξάνεται το κοινωνικό μας αίσθημα για κοινωνικά προβλήματα όπως η ξενιτιά, η περιβαλλοντική μόλυνση, η εξαπάτηση, η σχολική βία. (Zdarek,2013).

Μέσα από το συγκεκριμένο άρθρο λοιπόν διαφαίνεται ότι υπάρχει μεγάλη δυνατότητα για τη χρήση του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή για τη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας με

διαδκτική μέθοδο που θα συνδυάζει εμπειρικές μα και θεωρητικές μεθόδους. Όπως αναφέρει η Farthing σε σχετική της έρευνα σχετικά με τις νέες σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας μιας ξένης γλώσσας, η χρήση του ραδιοφώνου είναι μία από τις μεθόδους που προσφέρει πολύ γόνιμο έδαφος. «Η ακουστική λειτουργία του ραδιοφώνου διάγει επί της παρούσης την Αναγεννησιακή της περίοδο όσον αφορά το ρόλο του ραδιοφώνου σήμερα στην εκπαιδευτική διαδικασία μα και στην εκπαίδευση υπό την ευρύτερη έννοια του ρόλου» (Farthing, 2009)

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούμε στην ομιλία του ειδικού μελετητή της ακουστικής τέχνης του Julian Treasure, ο οποίος σε ομιλία του με θέμα σε ελεύθερη απόδοση μετάφρασης στα Ελληνικά «5 τρόποι να ακούμε καλύτερα» (πρωτότυπος τίτλος στα Αγγλικά «5 ways to listen better» τον Ιούλιο 2011). Ο Julian Treasure αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «Ο σύγχρονος άνθρωπος σπαταλά 60% του χρόνου του καθημερινά στο να ακούει. Μα από ό,τι ακούει συγκρατεί μόνο το 25%. Σε ένα όλο και πιο δυνατό σε φωνή κόσμο ο σύγχρονος άνθρωπος κινδυνεύει να χάσει την ακουστική του ικανότητα» καταλήγει ο Julian Treasure. (Julian Treasure, 2011). Το σημείο αυτής της ομιλίας το αναφέρουμε σε αυτό το σημείο της εργασίας μας γιατί θεωρούμε σημαντική προϋπόθεση για τη σωστή και όσο το δυνατόν ευρύτερη δυναμική λειτουργία του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή να ληφθεί υπόψη η παράμετρος ότι ο σύγχρονος ακροατής του σύγχρονου ραδιοφώνου οφείλει να εκπαιδευτεί για να ξέρει πώς να προσεγγίζει, να φιλτράρει, να εκτιμά, να αξιολογεί και να αξιοποιεί τις δυναμικές του σύγχρονου ραδιοφώνου.

2.2.4.12. Ο ρόλος του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή όπως διατυπώνεται από πλευράς του Maury Tobin

---

Μία επίσης ενδιαφέρουσα άποψη σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή διατυπώνεται από πλευράς του Maury Tobin, προέδρου της εταιρείας Επικοινωνιακής Πολιτικής TOBIN. Ο Maury Tobin στο άρθρο του με τίτλο «8 πράγματα να μάθεις για το ρόλο του ραδιοφώνου και των Πολυμέσων σήμερα» (μετάφραση στα ελληνικά σε ελεύθερη απόδοση του πρωτοτύπου στα αγγλικά άρθρου με τίτλο «8 Things to know about the role of Radio and Multimedia today») φωτίζει με το δικό του μοναδικό τρόπο τη δυναμική του ραδιοφώνου σήμερα. Ο Tobin παραθέτοντας τα νούμερα ερευνών σχετικά με την απήχηση του ραδιοφώνου στην ψηφιακή εποχή στο κοινό του, απαντάει έμμεσα σε όλους όσους φοβούνται ότι ίσως το μέλλον του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή διαγράφεται ζοφερό.

Συγκεκριμένα ο Tobin αναφέρεται μεταξύ άλλων σε τρεις συγκεκριμένες λειτουργίες του σύγχρονου ραδιοφώνου της σύγχρονης εποχής ως κάτωθι:

- Το ψηφιακό ραδιόφωνο ανανεώνει την έννοια και το ρόλο των συνεντεύξεων.
- Το ψηφιακό ραδιόφωνο ανανεώνει το ενδιαφέρον των ανθρώπων πάσης ηλικίας για την αφήγηση παραμυθιών και ιστοριών.
- Το ψηφιακό ραδιόφωνο επιφέρει ανανέωση στα μοντέλα επικοινωνίας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα ερευνών τουλάχιστον ένας στους τέσσερις ακροατές συνδέει τη συσκευή του στο σύστημα ακουστικής του αυτοκινήτου του καθημερινά ενώ το 2012 ο αριθμός των ακροατών podcast ήταν 65 εκατομμύρια. (Tobin, 2013). Σύμφωνα δε με αποτελέσματα δημοσκόπησης που πραγματοποιήθηκε από πλευράς της εφημερίδας The Washington Post και αναφέρει ο Tobin στο ίδιο του άρθρο ένα ποσοστό της τάξεως του 51% χρησιμοποιεί τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα το διαδικτυακό ή συμβατικό ραδιόφωνο ως βασική πηγή ενημέρωσης. (Tobin, 2013). Ο Tobin παραθέτει επίσης τα εξής ποσοστά σχετικά με τη σχέση του σύγχρονου ραδιοφώνου με το σύγχρονο ακροατή:

- Σχεδόν 93% των ακροατών του ραδιοφώνου στη σημερινή εποχή από την ηλικία των 12 ετών και άνω ακούν ραδιόφωνο σε εβδομαδιαία βάση.
- Σχεδόν 84% των επιχειρηματιών χρησιμοποιούν το ραδιόφωνο ως βασική πηγή διαφήμισης.
- Σχεδόν 46% των χρηστών των νέων συσκευών επικοινωνίας θα αποπειραθούν σύνδεση σε καθημερινή βάση με τα νέα μέσα επικοινωνίας, κατ'επέκταση λοιπόν και με το ραδιόφωνο. (Tobin, 2013).

Άρα το σύγχρονο ραδιόφωνο διαδραματίζει τον αδιαμφισβήτητο ρόλο του καθημερινού συντρόφου του σύγχρονου ανθρώπου.

Μέχρι στιγμής ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να καταλήξουμε σίγουρα στο συμπέρασμα ότι ο ρόλος του ραδιοφώνου ήταν, είναι και θα είναι σημαντικός. Το ραδιόφωνο είτε ως συμβατικό, είτε ως ψηφιακό είτε ως διαδικτυακό ανοίγει νέες προοπτικές τόσο όσον αφορά στη μορφή και το είδος των εκπομπών του αλλά όσο αφορά και στο ρόλο ακι το είδος του σύγχρονου ακροατή. Καταλήγοντας ως προς το βασικό χαρακτηριστικό του ρόλου του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο πρωταρχικός κυρίαρχος ρόλος του είναι ο εκπαιδευτικός.

Ο εκπαιδευτικός ρόλος του ραδιοφώνου λοιπόν ως αντικείμενο μελέτης εντάσσεται σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών της Unesco στη διδασκαλία του πεδίου που ονομάζεται Μιντιακός και Πληροφοριακός Εγγραμματισμός. Η σύγχρονη διδασκαλία έχει εμπλουτιστεί με τη διδασκαλία μαθημάτων που αφορούν στο πεδίο του Μιντιακού και Πληροφοριακού Εγγραμματισμού. Ο σύγχρονος μαθητής, ο πολίτης του αύριο έχει δικαίωμα αλλά και υποχρέωση να μάθει, να οικειοποιηθεί, να κρίνει και να ξέρει να αξιολογεί τα νέα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Όπως αναφέρεται συγκεκριμένα στον οδηγό σπουδών της Unesco, “Από τη μία πλευρά λοιπόν, η πληροφοριακή παιδεία δίνει έμφαση στη σημασία της πρόσβασης στην πληροφορία και στην αξιολόγηση και δεοντολογική χρήση αυτής της πληροφορίας. Από την άλλη πλευρά, η παιδεία στα μέσα δίνει έμφαση στην ικανότητα της κατανόησης των λειτουργιών των μέσων, της αξιολόγησης του τρόπου με τον οποίο εκπληρώνονται αυτές οι λειτουργίες καθώς και στην ορθολογική εμπλοκή με τα μέσα για την προσωπική έκφραση.”. (Wilson, C., Grizzle ,A., Tuazon, R., Akyempong, K., Cheung, C.K., 2011) Περαιτέρω ο συγκεκριμένος οδηγός εκπαίδευσης της Unesco αναφέρει ότι «οι στόχοι της εκπαιδευτικής διαδικασίας που εντάσσονται στο πλαίσιο της διδασκαλίας του Μιντιακού και Πληροφοριακού Εγγραμματισμού, είναι οι εξής:

1. Γνώση και κατανόηση των μέσων και της πληροφορίας για το δημοκρατικό διάλογο και την κοινωνική συμμετοχή.
2. Αξιολόγηση των κειμένων των μέσων (μιντιακών κειμένων) και των πηγών πληροφόρησης.
3. Παραγωγή και χρήση των μέσων και της πληροφορίας με σκοπό την παράλληλη ανάπτυξη τόσο των αναγνωστικών όσο και των εκφραστικών δεξιοτήτων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την αξιοποίηση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης σε μια ποικιλία πρακτικών εφαρμογών όπως η έκδοση μαθητικών εντύπων, η κατασκευή εναλλακτικών ενημερωτικών προγραμμάτων και διαφημίσεων, η παραγωγή ραδιοφωνικών εκπομπών και βίντεο.» (Wilson, Grizzle, Tuazon, Akyempong & Cheung, 2011).

Με αφορμή την περιγραφή για το ρόλο των σύγχρονων Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στη σύγχρονη εποχή του Οδηγού Εκπαίδευσης της Unesco ο Πασχαλίδης προχωρά στο να διατυπώσει την εξής άποψη: «Μέσω της νέας μορφής των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν στην πράξη τις δυνατότητες των ΜΜΕ, και αποδεσμευμένοι, έτσι, από τις γνώριμες και στερεότυπες χρήσεις τους, να αναζητήσουν νέες, εναλλακτικές χρήσεις τους τόσο στη διαπροσωπική όσο και στη δημόσια επικοινωνία, αναπτύσσοντας πολύμορφες επικοινωνιακές δεξιότητες και εκφραστικές ικανότητες. Η έμφαση στη δημιουργική χρήση των ΜΜΕ τα καθιστά συνεπώς λιγότερο "μαζικά" ως μέσο και περισσότερο "μέσα επικοινωνίας". Εάν η καλλιέργεια μιας διευρυμένης εγγραμματοσύνης αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας κριτικής σχέσης με τα μαζικά μέσα, η καλλιέργεια αντίστοιχα της δημιουργικής χρήσης τους αποτελεί την εξίσου αναγκαία προϋπόθεση για να γίνουν οι μαθητές, πέρα από αυτοσχεδιάζοντες και παραβατικοί δέκτες τους- που ήδη εν πολλοίς είναι- και ευφάνταστοι και πολυμήχανοι χρήστες τους» (Πασχαλίδης, 2015: 120-121).

Όλα τα ανωτέρω έχουν αναφερθεί ως συμπεράσματα στο 4ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Κεντρικής Μακεδονίας και συγκεκριμένα στην παρουσίαση των εκπαιδευτικών Γενιτζέ Ανγνώστη και Τούλιου Ευτυχίας στην ομιλία τους με θέμα «Η εξέλιξη του εκπαιδευτικού ραδιοφώνου». Στη συγκεκριμένη ομιλία δίδεται ουσιαστικά έμφαση στο σπουδαίο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει το σύγχρονο ραδιόφωνο με όλες τις σύγχρονες μορφές του στην εκπαίδευση.

Από τη συγκεκριμένη παρουσίαση θα θέλαμε να παραθέσουμε τα εξής συμπεράσματα ως ακολουθούν γιατί μάς βρίσκουν απολύτως σύμφωνες σχετικά με την έμφαση που οφείλει να δοθεί από μέρος όλων των εμπλεκόμενων στον εκπαιδευτικής φύσεως ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.

Συμπέρασμα 1^ο

- «Το διαδικτυακό ραδιόφωνο ξεπερνά τα τεχνολογικά όρια και φραγμούς του κλασικού μέσου και επιτρέπει τόσο τη συνεργασία όσο και την αμφίδρομη επικοινωνία μέσω των προσφερόμενων δικτύσεων και "κοινωνικών δικτύων".

Συμπέρασμα 2^ο

- Σε διάφορες χώρες το ραδιόφωνο (και κυρίως το διαδικτυακό) χρησιμοποιείται από την εκπαιδευτική κοινότητα, είτε από τους μαθητές - σπουδαστές είτε από ομάδες εκπαιδευτικών - μαθητών και το περιεχόμενο είναι συνήθως ψυχαγωγικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα.

Συμπέρασμα 3^ο

- Το ραδιόφωνο μπορεί να συμβάλλει στην επίλυση δυσεπίλυτων φαινομενικά κοινωνικών προβλημάτων

Το 2011 στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κογκό οργανώθηκε η νεολαία που ζει στους δρόμους της Κινσάσα, με κρατική στήριξη και προώθηση από φιλανθρωπικές οργανώσεις, ώστε να μιλήσει μέσω ραδιοφωνικών εκπομπών που θα μεταδίδονταν στον εθνικό ραδιοφωνικό σταθμό RTNC, για θέματα που αφορούν τους νέους που ζουν στους δρόμους. Το 2015 οι νέοι δημοσιογράφοι που αναδείχθηκαν μέσα από αυτό το πρόγραμμα εκπαιδεύτηκαν για να τρέξουν ένα ραδιοφωνικό πακέτο έργου σε εβδομαδιαία βάση και σε συνεργασία με τοπικούς φορείς. Παράλληλα, μεγαλύτερος αριθμός νέων δημοσιογράφων εκπαιδεύεται στο Εκουαδόρ, ώστε να κάνουν ραδιοφωνικές εκπομπές για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Όλη αυτή η δράση παρουσιάζεται μέσω ιστοσελίδας με τη μορφή Podcast.

Η ομάδα που οργανώνει τη δράση υποστηρίζει ότι εκτός του ότι η ανάπτυξη των ραδιοφωνικών πακέτων έργων είναι ανέξοδη, τα οφέλη είναι πολλαπλά: το διαδικτυακό ραδιόφωνο είναι ένα μέσο εύκολο στη χρήση, ευρέως διαδεδομένο, παντός καιρού, ενώ τονίζεται ότι οι δεξιότητες που καλλιεργούνται μέσω της ραδιοφωνικής παραγωγής είναι "δεξιότητες ζωής" και η κοινότητα μάθησης διευκολύνει τη διάδοση των ιδεών των νέων (<http://www.childrensradiofoundation.org/>).» (Γενιτζές και Τούλιου, 2016) Στην ίδια ομιλία του 4ου πανελλήνιου εκπαιδευτικού συνεδρίου Κεντρικής Μακεδονίας αναφέρεται ότι

«Στην Ελλάδα, από το 2009 δημιουργήθηκε ένα δίκτυο σχολείων πανελληνίας εμβέλειας, του οποίου τα μέλη δημιουργούν ραδιοφωνικές εκπομπές και μεταδίδονται στο διαδικτυακό

ραδιόφωνο “European School Radio, Το Πρώτο Μαθητικό Ραδιόφωνο”.(www.europeanschoolradio.eu).» (Γενιτζές και Τούλιου, 2016)

Οι ομιλητές Γενιτζές και Τούλιου αναφέρονται λεπτομερειακά στα οφέλη του Μαθητικού διαδικτυακού ραδιοφώνου ως κάτωθι :

«1. Το Μαθητικό Διαδικτυακό Ραδιόφωνο έχει ως σκοπό να προβάλλει τις ιδέες, τις δημιουργίες, τις ανησυχίες της μαθητικής κοινότητας και να τις επικοινωνεί με το σήμερα, ενισχύοντας τους μαθητές με τα μέσα ώστε να επιτελούν οι ίδιοι τη λειτουργία του μαθητικού ραδιοφώνου.

2. Αποτελεί δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό συμβάλλοντας παράλληλα και στην Δικτύωση Σχολείου – Κοινωνίας.

3. Η παραγωγή του πρωτότυπου περιεχομένου από μαθητές πραγματοποιείται εντός του σχολικού προγράμματος, στην Ευέλικτη Ζώνη, στα Ερευνητικές εργασίες, στις Βιωματικές Δράσεις ή με διάχυση στα γνωστικά αντικείμενα της κάθε βαθμίδας.

4. Τα ραδιοφωνικά προγράμματα η θεματολογία των οποίων εκτείνονται σε διάφορες περιοχές, εκπαιδευτικού, αλλά και ψυχαγωγικού περιεχομένου, μεταδίδονται στο εικοσιτετράωρο πρόγραμμα (συνεχής ροή μετάδοσης streaming), ενώ είναι διαθέσιμο ένα ιστορικό αρχείο χιλιάδων ραδιοφωνικών παραγωγών σε μορφή podcast.

5. Η ένταξη στις δραστηριότητες του σχολείου και ο τρόπος παραγωγής ραδιοφωνικού περιεχομένου από τους μαθητές σε πανελλήνια κλίμακα έχει σχεδιαστεί από εκπαιδευτικούς-μέλη της Επιστημονικής Εταιρίας Διαθεματικό, Διαπολιτισμικό Ραδιόφωνο της Εκπαιδευτικής Κοινότητας με τον διακριτικό τίτλο «European School Radio, Το Πρώτο Μαθητικό Ραδιόφωνο» και είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα ESRadio WIKI, Οδηγός Συμμετοχής (<https://sites.google.com/site/esrhelp/>).

6. Οι μαθητές Βελτίωσαν τις δεξιότητες προφορικού λόγου από την εξάσκηση στην εξωτερίκευση της σκέψης και παρουσίασης των εργασιών τους μέσω της παραγωγής ζωντανών και ηχογραφημένων εκπομπών

7.Οι μαθητές δημιουργούν νέα κειμενικά είδη μέσω του ραδιοφώνου, με την αξιοποίηση των αρχών της δημιουργικής γραφής

8. Οι μαθητές εξοικειώθηκαν με διάφορες διαδικτυακές υπηρεσίες, τα εργαλεία ηχογράφησης, με τα λογισμικά επεξεργασίας ήχου

9. Οι μαθητές ανέπτυξαν ικανότητες διαχείρισης του χρόνου τους και ευθύνης σχετικά με την παρουσίαση της εκπομπής μέσω της εκφώνησης

10. Οι μαθητές καλλιέργησαν την κριτική τους σκέψη, είτε κατά τη σύνταξη και μετάδοση ειδήσεων είτε κατά την επιλογή μουσικών ακουσμάτων είτε κατά την ακρόαση άλλων μαθητικών εκπομπών

11. Οι μαθητές ανέπτυξαν πνεύμα ομαδικότητας για την παραγωγή των εκπομπών και αξιοποίησαν όλα τα μέσα επικοινωνίας και τα κοινωνικά δίκτυα για τη συνεργασία σε ομαδικό έργο

12. Οι μαθητές κοινωνικοποιήθηκαν από τη συναναστροφή με συνομήλικους μέσα από τις σχετικές με το ραδιόφωνο δραστηριότητες, όπως ρεπορτάζ, συνεντεύξεις, ηχογραφήσεις

13. Οι μαθητές βίωσαν συναισθήματα ικανοποίησης και χαράς, για την επιτυχή ολοκλήρωση ενός έργου με παραγωγή εκπομπών » (Γενιτζές και Τούλιου, 2016)

Το σημαντικότερο κατά τους ομιλητές στοιχείο του εκπαιδευτικού ρόλου του σύγχρονου ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή είναι η κλασική αξία που κατέχει με την έννοια ότι ο ρόλος του δεν περιορίζεται στο σήμερα ή στο κοντινό αύριο. Συγκεκριμένα οι ομιλητές υποστηρίζουν ότι «το περιεχόμενο των εκπομπών του Μαθητικού Ραδιοφώνου μπορεί να χρησιμοποιηθεί εκ νέου από σχολικές τάξεις σε όλη τη χώρα.

Η αμεσότητα και η φιλικότητα του μέσου του διαδικτυακού ραδιοφώνου αποτυπώνεται έντονα από τις απόψεις των ερωτηθέντων, οι οποίοι δηλώνουν ενθουσιασμένοι για τη συμμετοχή τους ως μέλη στην συγκεκριμένη κοινότητα μάθησης. Στα πλαίσια της δράσης για το Μαθητικό Ραδιόφωνο σχεδιάζονται και εκπονούνται καινοτόμα εκπαιδευτικά σενάρια, ενταγμένα στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών και των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης ενώ τα σενάρια «Δημιουργώντας ένα ραδιοφωνικό σποτ- Επεξεργασία ήχου με το λογισμικό επεξεργασίας ήχου Audacity και ιστοεξερεύνηση» (σχετική ιστοσελίδα έτσι όπως παρατίθεται στη σχετική ομιλία για ανάκτηση του συγκεκριμένου αρχείου <http://aesop.iep.edu.gr/node/23739>) και «Ραδιοφωνικό αφιέρωμα για την υπεραλίευση στην Ευρώπη» (σχετική ιστοσελίδα έτσι όπως παρατίθεται στη σχετική ομιλία για ανάκτηση του συγκεκριμένου αρχείου <http://aesop.iep.edu.gr/node/11371>), αποτελούν πολύ επιτυχημένα για τη μαθησιακή διαδικασία σενάρια.

Συγκεκριμένα τα ανωτέρω αναφερόμενα σενάρια υποβλήθηκαν σε διαγωνισμό του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων στο πλαίσιο του έργου με τίτλο 'Πράξη «Ανάπτυξη μεθοδολογίας ψηφιακών διδακτικών σεναρίων για τα γνωστικά αντικείμενα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης» του Επιχειρησιακού Προγράμματος: «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και χαρακτηρίστηκαν ως Βέλτιστα, ενώ παράλληλα είναι διαθέσιμα στην πλατφόρμα «Αίσωπος», διαθέτουν παιδαγωγικό ISO και αποτελούν πιστοποιημένο εκπαιδευτικό υλικό για κάθε μέλος της εκπαιδευτικής κοινότητας.» (Γενιτζές και Τούλιου, 2016).

Μία αρκετά ενδιαφέρουσα επίσης πρόταση σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή θα μπορούσε να υιοθετηθεί στο πλαίσιο της πολυγλωσσίας που κυριαρχεί ως νέα τάση στο παγκόσμιο εκπαιδευτικό περιβάλλον και στο ολοένα και περισσότερο παγκοσμιοποιημένο κοινωνικό. Λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη και επέκταση της πραγματικότητας μα και της τάσης της πολυγλωσσίας τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο, τολμάμε σήμερα να προτείνουμε μέσω αυτής της εργασίας μία νέα πρόταση σχετικά με το ρόλο του ραδιοφώνου στη σύγχρονη εποχή.

Το ραδιόφωνο θα μπορούσε να λειτουργήσει θετικά σχετικά με την ενίσχυση της τάσης των κοινωνιών να ενισχύσουν γλώσσες που ομιλούνται από μικρούς όσον αφορά το αριθμητικό τους μέγεθος λαούς. Έτσι το ραδιόφωνο μπορεί να καταπολεμήσει τη λεξιπενία, τον κίνδυνο εξάλειψης γλωσσών που κινδυνεύουν να κριθούν νεκρές γλώσσες υπό την έννοια ότι δεν ομιλούνται από ευρύτερες μάζες ανθρώπων. Θα μπορούσε το ραδιόφωνο να δημιουργήσει εκπομπές ανίχνευσης της γλωσσικής ιστορίας μα και του γλωσσικού προφίλ των ακροατών του. Μία εκπομπή για την ελληνική γλώσσα για παράδειγμα και τα δάνειά της από γλώσσες γειτονικών της χωρών θα μπορούσε να κινητοποιήσει ακροατές να θαυμάσουν τη μητρική τους γλώσσα σε περίπτωση που είναι γηγενείς Έλληνες αλλά και να αγαπήσουν άλλες γλώσσες οι

οποίες βρέθηκαν σε κάποια στιγμή της ιστορικής τους εξέλιξης σε στενή επαφή με τα Ελληνικά.

Σκεφτόμενες αυτό που ο Νέλσον Μαντέλα έχει πει σχετικά με την ομορφιά μα και τη δύναμη που κρύβεται στην εκμάθηση των γλωσσών, καταλήξαμε να σας προτείνουμε σήμερα την πρόταση να ενισχυθούν γλωσσικές και πολιτιστικές εκπομπές γλωσσικού κυρίως ενδιαφέροντος στο ραδιόφωνο. Φανταστείτε να δημιουργηθούν κάποιες στιγμές αυτόματης μετάφρασης εκπομπές στις οποίες συμμετέχουν ενεργά πολύγλωσσοι ακροατές που μοιράζονται τις εμπειρίες τους και τις γνώσεις τους από διαφορετικές μεταξύ τους γλώσσες.

Το ραδιόφωνο έχει ήδη αποδείξει τον ενισχυτικό και ύψιστης σημασίας ρόλο του στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας ενός έθνους. Στη σημερινή εποχή πιστεύουμε ότι είναι πια η ώρα να αποδείξει το ραδιόφωνο τη δύναμη του να ενισχύσει το πνεύμα συνεργασίας και ανταλλαγής μεταξύ διαφορετικών πολιτιστικών και γλωσσικών υποβάθρων. Ο Νέλσον Μαντέλα είχε πει «Μίλα σε κάποιον στη γλώσσα που ξέρετε και οι δύο , μιλάς στο μυαλό του. Μίλησε σε κάποιον στη μητρική γλώσσα, μιλάς στην καρδιά του»

Υπό αυτήν την έννοια λοιπόν είναι σαφές ότι αν το ραδιόφωνο ασχοληθεί με την ενίσχυση κοινωνικών τάσεων, και την ενδυνάμωση κοινωνικών στάσεων απέναντι στις απαιτήσεις της ζωής έτσι όπως έχουν διαμορφωθεί σήμερα, θα μπορέσει να συνειφέρει σημαντικά στην απάλυνση πολιτιστικών και γλωσσικών διαφορών που μπορεί να αποτελούν συνεχώς μία αιτία σύγκρουσης, έντασης και έλλειψης συνεργασίας μεταξύ χωρών. Το ραδιόφωνο είναι μια δύναμη και είναι στο χέρι όλων μας το πώς θα αξιοποιήσουμε αυτή τη δύναμη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η συγκεκριμένη εργασία αποτέλεσε ένα πολύ ενδιαφέρον ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο του Ραδιοφώνου. Διαπιστώθηκε ότι έχει πραγματοποιηθεί μεγάλο έργο τόσο από πλευράς των ραδιοφωνικών παραγωγών και όλων των εραστών –ας μας επιτραπεί η λέξη – του Ραδιοφώνου ως Μέσου Μαζικής Επικοινωνίας και Ενημέρωσης όσο και από πλευράς όλων των δεκτών του. Οι δέκτες του Ραδιοφώνου προέρχονται από όλες τις ηλικιακές γκάμες, όλα τα πιθανά εκπαιδευτικά υπόβαθρα μα και όλες τις πιθανές κοινωνικές τάξεις.

Η δύναμη του Ραδιοφώνου έγκειται όπως και η δύναμη όλων των διαδραστικών μέσων επικοινωνίας στη διαδραστική σχέση που χτίζεται και εξελίσσεται καθημερινά μεταξύ του Πομπού Ραδιοφώνου και του δέκτη ακροατή του είτε ως ατομική οντότητα είτε ως μέλους μιας ομάδας. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και τα τεχνολογικά επιτεύγματα έχουν συμβάλει αδιαμφισβήτητα στην ενδυνάμωση του Ραδιοφώνου ως Μέσου Μαζικής Ενημέρωσης και Επικοινωνίας τόσο ως προς το περιεχόμενο των εκπομπών του όσο και ως προς την επίδραση που δύναται να ασκεί στις ανθρώπινες κοινωνίες σε εθνικό επίπεδο μα και στην παγκόσμια πολυπολιτισμική και πολύγλωσση κοινωνία του σήμερα και του αύριο.

Θεωρούμε ότι και στον τομέα του Ραδιοφώνου όπως και σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας το θετικό αποτέλεσμα της ύπαρξής του, της λειτουργίας του και της δυνατότητας συνεχούς αξιοποίησής του προς την ωφέλεια του κοινού και κατ'επέκταση ατομικού καλού, αποτελεί συγκερασμό της γόνιμης συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων μερών. Η παρούσα εργασία καταλήγει στην αποδοχή των αστείρευτων δυνατοτήτων του Ραδιοφώνου ως Μέσου Μαζικής Επικοινωνίας και Ενημέρωσης για τον ανθρώπινο βίο.

Τέλος θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας σε όλους τους πνευματικούς δημιουργούς και ερευνητές των οποίων τις μελέτες, τις έρευνες και τα αποτελέσματα μελετήσαμε προκειμένου να ολοκληρώσουμε τη σύνταξή της συγκεκριμένης εργασίας. Ευχόμαστε η συγκεκριμένη εργασία να αποτελέσει με την πλευρά της ένα λιθαράκι στο οικοδόμημα που χτίζεται καθημερινά για την βελτίωση της παροχής υπηρεσιών του Ραδιοφώνου και την συνεχή περαιτέρω αξιοποίησή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντώνης, Γιώργος (2001). «Δημοτική ραδιοφωνία και τοπική επικοινωνία στο νομό Αττικής». Στο: Χρήστος, Μπαρμπούτης. Κλώντζας, Μιχάλης, επιμ. Το φράγμα του ήχου: Η δυναμική του ραδιοφώνου στην Ελλάδα. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 153-174.
- Γενιτζές Αναγνώστης, Τούλιου Ευτυχία 2016, ««Η εξέλιξη του εκπαιδευτικού ρόλου του ραδιοφώνου», 4ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Κεντρικής Μακεδονίας ανακτήθηκε από <http://4syn-thess2016.ekped.gr/>
- Δήμου Νίκος, (1979), «Βάστα Δυστροπόπιγγα», Περιοδικό Επίκαιρα, ανακτήθηκε από <http://www.ndimou.gr/el/keimena/dimosieymata/epikaira/%CE%B2%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B4%CF%85%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%B3%CE%B3%CE%B1!/>
- Καράν, Τ (2005). Μέσα επικοινωνίας και εξουσία. μτφρ Κ.Μεταξά. Αθήνα, Καστανιώτης.
- Κλειαμάκη, Όλγα. Ζώντου, Ελένη, επιμ. (2006). Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα. Αθήνα: Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων. ISBN 960-87920-2-9.
- Κρέτσος Λευτέρης, (2018) «Τι σημαίνει η μετάβαση από το αναλογικό στο ψηφιακό ραδιόφωνο», Ημερίδα, Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, ανακτήθηκε από <https://left.gr/news/me-ton-fako-toy-left-ti-simainei-i-metavasi-apo-analogiko-sto-psifiako-radiofono>)
- Μαρίνου, Έφη, (2009) «Εδώ (και πάλι) η Λιλιπούπολη!», Ελευθεροτυπία, ανακτήθηκε από <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=36072>
- Μπαρμπούτης Χρήστος, Κλώντζας Μιχάλης (2001) «Το φράγμα του ήχου: Η δυναμική του ραδιοφώνου στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Παπαθανασόπουλος, Στέλιος (1994). Η τηλεόραση στον κόσμο. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Πασχαλίδης, Γρηγόρης (2014), «Ραδιοπειρατές». Στο: Βαμβακάς, Βασίλης. Παναγιωτόπουλος, Παναγής, «Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80: Κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό λεξικό.», Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα
- Πασχαλίδης, Γρηγόρης (2015). Εκπαίδευση και Μαζική Επικοινωνία: όροι και προοπτικές της διδασκαλίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Παιδαγωγική επιθεώρηση, 30, σελ. 120-121
- Πλειός, Γιώργος (2005). «Η κοινωνική έλευση του ραδιοφώνου: Συρρίκνωση της ανοιχτής κοινωνίας και πολιτιστικός εθνικισμός». Ζητήματα Επικοινωνίας (2): 66-82.
- Πλειός Γεώργιος (2018) «Το ραδιόφωνο σε σχέση με τα παλιά μέσα είναι στην καλύτερη θέση», Συνέντευξη στον ραδιοφωνικό σταθμό «Πρακτορείο FM104.9» στις

03.02.2018 με αφορμή την παγκόσμια ημέρα ραδιοφώνου που γιορτάζεται στις 03 Φεβρουαρίου κάθε χρόνο

- Πλέχοβα, Όλγα (2002). Το πρώτο ελληνικό ραδιόφωνο και το πρώτο των Βαλκανίων. Εκδόσεις Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη: Μπαρμπουνάκης.

- Ρήγου, Μαρίνα (2010). «Η πορεία της ιδιωτικής ραδιοφωνίας στην Ελλάδα». Ζητήματα Επικοινωνίας (10): 41-61.

- Χαιρετάκης, Μ. (2014). Η ραδιοφωνία στην Ελλάδα, 1930-1950. Αθήνα: Έκδοση του ραδιοφωνικού σταθμού 105,5 FM Στο Κόκκινο

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aranfil-Tepsulea Raluca (06/2016): Radio Journalists as intercultural communicators: a case study on language speaking community radio journalists in Luxembourg Portuguese language
- Armstrong H., and Stojmirovic Z., 2011. *Participate: Designing with user-generated content*. Princeton, N.J.: Princeton Architectural Press.
- Bonini T. and B. Monclus (editors), 2014. *Radio audiences and participation in the age of network society*. London: Routledge.
- Boyd, D. M, Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), article 11.
- Crook, D. (2007). School broadcasting in the United Kingdom: an exploratory history. *Journal of Educational Administration and History*, 39(3)
- Denny, Jr., G. V. (1941). Radio builds Democracy. *Journal of Educational Sociology* Vol. 14, Issue 6
- Dubber, Andrew, *Radio in the Digital Age*, 2013 Editions Wiley
- Farthing, Anna (2009): *Audio Drama and Museums: Informal Learning, Drama and Technology*. In: Anderson, Michael; Carroll, John; Cameron, David (eds.): *Drama Education with Digital Technology*. London: Continuum, UK
- Gunter, B. (2003). *News and the Net*, New Jersey, London, Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Harte Bernard (2012), *When Radio was the Cat's Whiskers*, Rosenberg Publishing
- Lindgren, A.-L., (2016). Radio, *Encyclopedia of Children and Childhood in History and Society*, ανακτήθηκε από <http://www.faqs.org/childhood/Pa-Re/Radio.html>
- May, Alan (2013), *Why Radio is still relevant in a digital Age*, ανακτήθηκε από <http://justmedia.com/2013/08/why-radio-is-still-relevant-in-a-digital-age/>
- Nwaerandu, N.G. & Thompson, G. (1987), *The Use of Educational Radio in Developing Countries: Lessons from the Past*, *Journal of Distance Education*, Vol. 2, No. 2, 43-54
- Proakis John G. & Salehi Masoud, *Systems of Telecommunications*, National Kapodistrian University of Athens, 2002
- Tobin, Maury, 2013, «8 Things To Know About the Role of Radio & Multimedia Today» ανακτήθηκε από <https://www.tobincommunications.com/news/8-things-to-know-about-the-role-of-radio-multimedia-today/>
- Treasure Julian, 2011 “Five ways to listen better”, TEDGlobal Talks 2011, ανακτήθηκε από https://www.ted.com/talks/julian_treasure_5_ways_to_listen_better#t-13598

-
- Urban, G. R. (1997). Radio free Europe and the pursuit of Democracy: My war within the cold war, New Haven and London: Yale University Press.
  - Walter Benjamin 2014, Radio Benjamin, London, Verso Press
  - Wilson, C., Grizzle ,A., Tuazon, R., Akyempong, K., Cheung, C.K.(2011). Οδηγός Σπουδών των Εκπαιδευτικών Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία. Για την έκδοση στην ελληνική γλώσσα, © UNESCO 2014 Μετάφραση / Επιμέλεια: Ειρήνη Ανδριοπούλου
Επιμέλεια κειμένου: Κώστας Βώρος Ανακτήθηκε από <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001929/192971GRE.pdf>
  - Wood, J. (2000) History of international broadcasting, (Vol. 2).London, UK: Institution of Electronic. Engineers
  - Zaharopoulos, Thimios (2003). «The Rise and Fall of Municipal Radio in Greece». Journal of Radio Studies 10 (2):231245. Ανακτήθηκε από [doi:10.1207/s15506843jrs1002_7](https://doi.org/10.1207/s15506843jrs1002_7)
  - Zdarek, Karel, 2013, «Radio role-play – the use of a simulated radio studio in TEFL», Scenario, Τεύχος 1, Τόμος 8, ανακτήθηκε από <http://publish.ucc.ie/journals/scenario/2013/01/Zdarek/03/en#H1-3>
  - Seidu Al-hassan, Alhassan Andani and Abdulai Abdul-Malik (2011) The Role of Community Radio in Livelihood Improvement: The Case of Simli Radio, Vol. 5, 2011, ανακτήθηκε από <https://journals.openedition.org/factsreports/869>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συνέντευξη με την κα Ρούλα Νικολέτα, ραδιοφωνικό παραγωγό του ραδιοφωνικού σταθμού TOP FM της Πάτρας

Σημείωση: Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στις 29/05/2018

Ερώτηση 1: Σας συναντούμε στον ραδιοφωνικό σταθμό Top FM της Πάτρας, στη θέση της ραδιοφωνικού παραγωγού. Πώς ξεκίνησε η ενασχόλησή σας με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης;

Απάντηση: Από μικρή είχα μία κλίση στην μουσική. Μεγαλώνοντας όλο και περισσότερο ένιωθα πως το επάγγελμα που θα αγπούσα και θα μπορούσα να υποστηρίξω διαγράφοντας μια επιτυχημένη σταδιοδρομία έχει να κάνει με τη μουσική και με την επαφή με τον κόσμο. Το επιδίωξα, τακατάφερα και με την παραγωγή της μουσικής που έκανα και κάνω στο ραδιόφωνο καθημερινά, νιώθω όλο και μεγαλύτερη αγάπη για αυτό.

Ερώτηση 2: Πόσα χρόνια κρατά η πορεία σας στο χώρο;

Απάντηση: 15 χρόνια.

Ερώτηση 3: Έχετε ασχοληθεί μόνο με το ραδιόφωνο ή και με άλλα μέσα;

Απάντηση: Μόνο με το ραδιόφωνο.

Ερώτηση 4: Ποια η σχέση ραδιοφωνικού παραγωγού και ακροατή, παρά την έλλειψη αμεσότητας λόγω έλλειψης οπτικής επαφής;

Απάντηση: Η σχέση μεταξύ ραδιοφωνικού παραγωγού και ακροατή είναι μοναδική καθώς μπορεί να μην υπάρχει αμεσότητα αλλά ο ραδιοφωνικός παραγωγός μέσω της μουσικής μπορεί να επιδράσει στη συναισθηματική κατάσταση του ακροατή και να συμβάλλει στην ψυχική του υγεία.

Ερώτηση 5: Τι αλλαγές παρατηρείτε στο χώρο του ραδιοφώνου από την αρχή της καριέρας σας έως σήμερα;

Απάντηση: Δυστυχώς στις μέρες μας υπάρχει η έτοιμη λίστα τραγουδιών, γνωστή ως playlist, και έτσι ένα κύριο χαρακτηριστικό του χώρου μας είναι η κυριαρχία της έλλειψης επαγγελματισμού. Η προσωπική ενασχόληση και επαφή δεν υπάρχει όπως θα έπρεπε όλες τις φορές από πλευράς του ραδιοφωνικού παραγωγού.

Παλιότερα, ο ραδιοφωνικός παραγωγός έβαζε συχνότερα τραγούδια που ζητούσε ο ακροατής ενώ τώρα πάινει μια λίστα τραγουδιών και παίζει για να καλυφθεί απλώς ο χρόνος.

Ερώτηση 6 : Είναι εύκολο να επιβιώσει κανείς μέσα σε αυτόν τον χώρο;

Απάντηση: Όχι. Αρκετοί επιχειρηματίες επενδύουν στο φθινό εργατικό δυναμικό χωρίς επαγγελματισμό. Συνήθως, στρέφονται σε όσους βλέπουν το ραδιόφωνο ως χόμπι, κάτι που συνδέεται άμεσα με το στόχο επίτευξης ενό χαμηλού κόστους της επιχείρησης. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας μπορούν όλοι να κατεβάσουν τραγούδια μέσω του διαδικτύου δημιουργώντας μια δισκοθήκη.

Ερώτηση 7: Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται κάποια αλλαγή στο μιντιακό τοπίο εξαιτίας της εμφάνισης των νέων μέσων;

Απάντηση: Στην Ελλάδα του 2018 είναι αδιανόητο να μην ζητούμε την εξέλιξη σε όλα τα πεδία αλλά η πολιτεία οφείλει να θέσει κανόνες με τους οποίους να διασφαλίζεται ένας υγιής ανταγωνισμός μεταξύ παλιών και νέων μέσων. Στις νεανικές ηλικίες παρατηρούμε μειώσεις στην ακρόαση του παραδοσιακού ραδιοφώνου

Ερώτηση 8: Πιστεύετε ότι το διαδικτυακό ραδιόφωνο είναι ένα είδος απειλής για τους εργαζόμενους στο παραδοσιακό ραδιόφωνο;

Απάντηση: Ναι. Είναι λογικό ένα διαδικτυακό ραδιόφωνο, το οποίο δεν έχει τις υποχρεώσεις που έχει ένας παραδοσιακός σταθμός, να γεννά έναν αθέμιτο ανταγωνισμό καθώς έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζει τις τιμές του χαμηλά (π.χ. διαφημίσεις)